

SIRPJA VASAR

23

EESTI NSV KULTUURIMINISTEERIUMI, KIRJANIKE LIIDU, KUNSTNIKE LIIDU JA HELILOOJATE LIIDU HÄÄLEKANDJA
REEDE, 5. JUUNI 1970. A. KOLMEKÜMNES AASTAKÄIK HIND 5 KOP.

KOSMOSELAEV «SOJUZ 9» ORBITAALLENNUL

1. juunil kell 22 Moskva aja järgi startis Nõukogude Liidu kanderakett kosmoselaevaga «Sojuz 9».

Kosmoselaeva, mis viidi orbiidile ümber Maa kell 22.09, piloteerib meeskond järgmises koosseisus: laeva komandör Nõukogude Liidu kangelane NSV Liidu kosmoselendur polkovnik Andrian Grigorjevitš NIKOLAJEV ja pardainsener tehnikakandidaat Vitali Ivanovitš SEVASTJANOV.

Kosmoselaeva «Sojuz 9» meeskonnal tuleb üksik-orbitaallennul täita teaduslik-tehniliste uuringute ja eksperimentide ulatuslik programm. Meeskonnaga on stabiilne raadio- ja televisiooniside.

Laeva komandöri seltsimees Nikolajevi ettekande kohaselt läbiti orbiidile viimise löik normaalselt. Kosmonautide enesetunne on hea. Laeva ruumides on normaalsed, maapealsetele lähedased elutalitluse tingimused.

Kosmonaudid seltsimehed Nikolajev ja Sevastjanov on täitnud ettenähtud lennuprogrammi.

17. tiirul pärast kosmoselaeva käitsi orienteerimist tehti orbiidi korrigeerimist. Pärast korrigeerimist siirdus kosmoselaev orbiidile, mille parameetrid on järgmised:

maksimaalne kaugus Maa pinnast (apogee) 266 km;
minimaalne kaugus (perigee) 247 km;

tiirlemisperiood 89,5 min.;
orbiidi kaldenurk 51,7°.

3. juunil kell 18.24 Moskva aja järgi oli kosmoselaev «Sojuz 9» teinud 30 tiiru ümber Maa. Kosmonaudid Nikolajev ja Sevastjanov täidavad kolmanda lennupäeva teaduslik-tehniliste eksperimentide ja uuringute programmi.

Kosmonautide järjekordne tööpäev algas kell 14 Moskva aja järgi. Kosmonaudid olid hästi puhunud ning sooritanud pärast magamist kehaliste harjutuste kompleksi.

Pärast einet asusid kosmonaudid täitma teaduslik-tehniliste ja meditsiinilis-bioloogiliste uuringute programmi ning sooritasid laeva juhtimise operatsioone. 29. tiirul viidi läbi kaks meditsiinilist eksperimenti. Nii mõõdeti arteriaalset vererõhku enne ja pärast füüsilist koormust ning mitmesuguste tööoperatsioonide sooritamisel. Arteriaalset vererõhku hinnati tonomeetri abil. Ühtlasi kontrolliti pulssi ja hingamisrõhku. Füüsilist koormust doseeriti ekspandri abil ja kontrolliti visuaalselt. Eksperimenti ajal üks kosmonautidest filmis, teine aga tõmbas lahti ekspandrit (ligi kümnekilogrammise pingutusega 30 korda minutis). Peale selle kontrollisid kosmonaudid silmade kontrastset tundlikkuse muutumist aparaatidega töötamisel.

Kosmoselaeva viibides ekvaatori piirkonnas sooritas pardainsener Sevastjanov eksperimente raadioühenduse saamiseks lühilainetel mitte mõõtmispunkti Maa.

Kosmoselaeva meeskond saatis sooje tervitussõnu teadlastele, konstruktoritele, inseneridele ja töölistele — kõigile kosmoselaeva «Sojuz» loojatele.

Telemeetriliste informatsiooni andmeil on südamelööki sagedus Nikolajevil 69 ja Sevastjanovil 62 lööki minutis, hingamisrõhk on mõlemal kosmonaudil 12 korda minutis.

Meeskonnaga on pidev raadioühendus. Kosmoselaeva «Sojuz 9» lend jätkub.



Steen Leedu NSV Riikliku Noorsooteatri lavastusest «Scapini kelmused».



FESTIVALIPÄEVAD ALGASID

Kolmapäeval, noorsooteatri festivali avapäeval toimus Eesti NSV Kultuuriministriumis pressikonverents. Vabariigi kultuuriminister Albert Laus tutvustas algavat festivali kui üht tähelepanuväärsemat sündmust lõppeval teatrihooajal ja pöördus kohalviibivate külaliste ning teatrijuhtide poole tervitussõnadega. Minister märkis, et noorsooteatrid võivad küllalt oluliselt mõjutada meie tänapäeva noorsoo kujunemist ja sellepärast sõltub noorsooteatrite tööst palju see, milliseks sirguvad lapsed, kuidas uus põlvkond hakkab ehitama kommunismi.

Järgnevalt said sõna külalised. Rahvusvahelise Last- ja Noorsooteatri Assotsiatsiooni president ning selle Nõukogude keskuse esimees K. Sahh-Azizov jutustas ajakirjanikele laste- ja noorsooteatrite ühendava organisatsiooni tegevusest. ASSITEJ on noor organisatsioon. Ta loodi 1964. aastal Londonis, kuid nüüd on tal juba keskused 23 riigis. Püüdnud korraldada laste- ja noorsooteatrite tööd hinnatakse ASSITEJ-is kõrgelt, sest Nõukogude Liidus on ainulaadne laste- ja noorsooteatrite võrk, mille arengu eest riik kannab pidevat hoolt. Praegu töötab Nõukogude Liidus 43 noorsooteatrit ning üle 100 nukuteatri. Alles neil päevil avati Volgogradis jalle uus lasteteater. Otsustasime ASSITEJ Nõukogu keskuse istungi korraldada Tallinnas sellepärast, et siin läbi viidav festival töötab pakkuda huvitavat nii meie teatrijuhtidele kui ka väliskülalistele. Tallinna saabusid ASSITEJ peasekretär Rose Marie Laurentine Moudoues (Prantsusmaa) ja ASSITEJ büroo liikmed Benito Biotto, Viktor Guerguer (Bulgaaria), Ilse Rodenberg (Saksa DV) ja Ljubis Dokic (Jugoslaavia). Siit saadud muljed on seda vajalikumad, et tänasu oktoobrikuus toimub Itaalias ASSITEJ peassamblee istung, kus tehakse kokkuvõtteid ning kavandatakse plaane edaspidiseks.

Järgnevalt anti sõna festivalile saabunud kollektiivide tutvustamiseks.

Valgevene NSV Riikliku Noorsooteatri direktor A. Volski rõhutas oma teatrist kõneldes, et nende esmaseks püüdeks on oma algupärase rahvusliku repertuaari loomine, kus erilist tähelepanu pööratakse ka folkloori elustamisele. Viimase klassikalise näitena ongi kaasa toodud V. Volski «Võlupilli» lavastus. Teos ise on saanud populaarseks ka teiste rennabariikide teatrites, seda on mängitud Bulgaarias ja mujal.

Leninliku Komsomoli nim. Läti Riiklik Noorsooteater on vanim noorsooteater Balti vabariikides, ning tal on silmapaistev koht läti tänapäeva teatrilisel. Teatris töötab läti ja vene trupp. Teatri kirjandusala juhataja M. Aukkalne ütles, et oli üsna raske valikut teha, mida Tallinna tuua, sest teatril on palju meelkaid lavastusi. Näiteks on A. Lindgreni «Väikevend ja Karlson katusele» etendunud Riias üle 250 korra. Et see on aga sama instseneering, mida mängitakse teigi, siis otsustasime festivalile tuua A. Arbuzovi «Linn koidikul» ja M. Gorki «Viimaste» lavastused — mõlemad meie ülevaatustel premeeritud.

Leedu NSV Riikliku Noorsooteatri peanäitejuht V. Cibiras märkis, et nende, alles viiendat aastat eksisteeriva kollektiivi ees on mitmeid probleeme — palju hooli nõuab veel trupi kujundamine ning komplekteerimine ja muret teeb kohase teatrimaja puudumine. Festivalil esitavad «Scapini kelmused» lavastus peaks aga küllaldaselt peegeldama kollektiivi võimeid.

Dramaturg Viktor Rozov kõneldes noorsoo osatähtsusest tänapäeva maailmas ja noorsooteatrite ülesannetest aktiivse, elu edasiviia noore põlvkonna kasvatamisel.

Ohtul toimus V. Kingissepa nim. TRA Draamateatris festivali pidulik avamine. Avasõna lausus Eesti NSV kultuuriminister Albert Laus. Seejärel avanes eesriie Leninliku Komsomoli nim. Läti Riikliku Noorsooteatri etenduseks «Linn koidikul». Etendus oli huvitav ning võeti festivalikülalistele ja teatrisõprade poolt hästi vastu. Eile esines Leedu NSV Riiklik Noorsooteater J. B. Molieri'i komöödiaga «Scapini kelmused».

VI RAHVATEATRIT KEVAD

Homme ja ülehomme toimuvad Tallinnas VI vabariikliku rahvateatrite kevade etendused. Seekordsel kokkutulekul esinevad need kollektiivid, kelle lavastused tänavusel, V. I. Lenini 100. sünniaastapäevale pühendatud lavastuste ülevaatusel tunnustati parimaks. Need rahvateatrid on neli. Lavastiku Tallinna Ohvitseride Maja rahvateater sai esinemisõiguse N. Pogodini «Kremli kelladega». Teose lavastas P. Ljubarov ja selles pälvib erilist tähelepanu Lenini osa täitmine M. Beilini poolt, kuna seda võib lugeda meie leninianat rikastavaks sündmuseks. E. Vilde nim. Tartu rahvateater toob kaasa Ed. Mieläitise luulekompositsiooni «Inimene» — poeetilise, mõtterikka ning hea stiilitundega tehtud etenduse, mille lavastajaks on Vanda Päi ja Benno Mikkal. «Inimese» lavastuses teevad kaasa V. Perli, E. Pärnsalu, A. Mütserp, M. Vilpison, H. Jallai, R. Tsurenkov jt. Võru rahvateatri esituses näeme W. Boreherti kirglikku sõjavastast näidendit «Ukse taga» R. Adelmanni lavastuses ning Ilmar Kuduga Beckmanni osas. Etenduse kunstiline kujundus on Eetla Ohakalt.

Nukuteatrid esindab rahvateatrite kevadel Viljandi rajooni kultuurimaja isetegevuslik nukuteater A. Mihhailovi «Ausõna» etendusega. Teose lavastas V. Kuusik, nukud ning lavapildid on kujundanud Ilmar Andra.

Rahvateatrite kevade etendused toimuvad Laevastiku Tallinna Ohvitseride Maja, Draamateatri ja Eesti NSV Riikliku Nukuteatri ruumides. Pühapäeval, 7. juunil toimuva Võru rahvateatri etenduse eel tehakse teatavaks hooaja kestel toimunud rahvateatrite ülevaatus tulemused ja antakse üle aukirjad ning preemiad. Esmaspäeval, 8. juunil algusega kl. 10 toimub P. Pinna nim. rahvateatri kokkuvõtte teemine ülevaatus ning mõttevahetus loominguliste probleemide üle.

Tarbekunstinäitus arutelu

Viimasel tarbekunstisektsiooni koosolekul oli päevakorras praegu Kunstihoones avatud tarbekunstinäituse sektsioonisisene arutelu. Sõnavõttudes (E. Reemets, K. Kirme, I. Teder, J. Matvei, H. Kuma, M. Adamson, A. Reindorff, A. Lehis, A. Andresma-Tamm, E. Voss, M. Pärnamägi) käsitleti mitmesuguseid probleeme seoses antud näitusega ja tarbekunsti varajase mate ning käesolevate arengusuundadega. Pike-malt oli juttu tarbekunsti rahvuslikkusest, rahvuslike ja internatsionaalsete tendentside kokkusulamisest, tarbe- ja dekoratiivkunsti vahelkordadest, tööstuskunsti küsimusest, näituse žürii tööst. Rohkesti kõneainet pakkus monumentaalkunst, mille arengu nimel peeti vajalikuks arhitektide ja tarbekunstnike tihedamat koostööd. Kuna monumentaalkunst seni pole valla-likku rakendamist leidnud, siis peab tarbekunstinäitus kajastama kõiki ilmevaid tendentsi. Kunstihoone näitusruumid pole aga võimalised kõike mahutama. Siit kerkiski tarbekunstinäituse linna tsentru-mist väljaviimise küsimus (Laulu-valjaku ruumidesse). Kaaluda ta-suks samuti näituse korraldamist teatud teemade või eriharude jär-gi, samuti žüriivabade näituse praktikast, mis seab autoritele suure-ma vastutuse. Mitmes sõnavõtu-puudutati tarbe- ja kujutava kunsti lähenemise, nendevaheliste piir-joonte nivelleerumise küsimust, mil-le annab kinnituse ka käesoleva näituse ekspositsioon. Sellest tulene-valt ei peetud õigeks nimetust «tar-bekunstinäitus», kuna näitus on oma iseloomult ületanud tarbekunsti piiri. Pretensioon (ja mitte ainult antud näituse kohta) tekitab näituse kujundus, mis annab küll häid üldvaateid, kuid ei lase ese-meil alati mõjule pääseda.

Leedu komsomolipreemiad

Leedumaa LKNU preemiad 1969. aasta eest määrati maikuus lõpus. Vastsete laureaate hulgas on kir-janik V. Bubnys jutustusega «Ar-beron», poeet P. Sirvys luulekoguga «Ja metsad viisid päikese kaasa», helilooja A. Bražinskas mitme teo-sega, kunstnik I. Piekuras triptüh-oniga «Rahudekreet», näitleja ning etleja A. Rosenas, kes valmis-tas ette kolm kirjandusõhtut, ja re-zissöör A. Sebrūnas filmidega «Vi-i-mane lask», «Puhkuse viimane päev» ning «Kaunitar».



Selle nädala teisipäeval algas Moskvas IV Tšaikovski-nimeline rahvusvaheline interpreetide konkurss. Pidulikult avatseremoonial NSV Liidu Suures Teatris võtsid tervituseks sõna ja soovisid kõigile osavõtjatele head kordaminekut NSV Liidu kultuuriminister J. Furtseva, NSVL Heliloojate Liidu juhatase esimees T. Hrennikov, žüriide esimehed, mitmed külalised, mille jä-rel jälgiti samas Tšaikovski balleti «Pähklipureja» etendust.

Muusikud kogu maailmast

Moskvasse on sõitnud külalisi kõigilt kontinentidelt.

Ülele oli võistluse esimene päev. Alustasid pianistid (konservatooriumi suures saalis) ja tšellistid (Ame-tiühingute Maja Sammassaalis). Loos viis esimestena žürii ja nagu sellel võistlusel alati on olnud, saali-täie publiku ette Bulgaaria pianisti Olga Kavlakova ja Rumeenia tšell-isti Robert Mercleri. Viuldajad alustavad võistlust ülehomme (kon-servatooriumi suures saalis), lauljad järgmise nädala kolmapäeval (Tšai-kovski-nimelises kontserdisaalis).

Eelmised kolm Tšaikovski-nimelist

konkurssi on muusikamaailmas kuulsaks teinud sellised nimed, na-gu Van Cliburn, Valeri Klumov, Ste-fan Ruha, John Ogdon, Natalia Sahhovskaja, Viktor Tretjakov, Jane Marsh, Vladimir Atlantov, Gri-gori Sokolov... Kes võidavad lau-reaadi tiitlid ja diplomid seekord, selgub 25. juunil, kui rahvusvahelise tunnustusega muusikaautoriteeti-dest koosnevad žüriid, keda juhivad Emil Gilels, David Oistrakh, Mstis-lav Rostropovič ja Aleksandr Sva-nikov, oma otsuse on langetanud.

Konkurssi avamisest ei saanud ter-vislikel põhjustel osa võtta organi-seerimiskomisjoni esimees Dmitri Sostakovits. Oma parimad soovid võistlejatele, žüriile, külalistele andis ta edasi telegrammi teel. Muuseas — vaatamata raskele haigusele on ta lõpetamas muusikat Koziintsevi fil-mile «Kuningas Lear».

Aastast aastasse

NSV LIIDU ÜLEMNÕUKOGU VALIMISTE EEL

Nelja aasta sisse mis on möödunud NSV Liidu Ülemnõukogu eelmistest valimistest, mahub palju kultuurisündmusi: kahe uue teatrihoone valmimine, uute kunstiteoste sünd, kultuuripäevad Irkutskis, Saksa DV-s, Usbekimaal ja Tšehhoslovakkias, vennasrahvaste kultuuride intensiivne tutvustamine meil, kvalitatilvne nihe meie algupärase filmikunsti, kõigi aegade ilusaim laulu- pidu, ettevalmistused rahvatantsupeoks, mis töötab kujuneda ajastu vääri- seks ... Kõiki sündmusi üles lugeda pole vajadust.

Kuna ükski ülerilgline sündmus ei saa teoks, ilma et kohapealsed jõud selleks kaasa ei äita, ja ükski vähegi silmapaistev kohalik sündmus ei saa jääda lokaalseks, võib ütlesid ja neldsada arenqutendentse täheldada nii pealinnas kui perifeerias. Ja kui sedapuhku võtame vaatluse alla Pärnu, siis seepärast, et siin avaldub võib-olla ilmekamalt kui mujal too üldine, mis on omane kogu vabariigile.

UUENEV JA NOORENEV TEATER

Koidula nim. Pärnu Draamateatri äsja valmis saanud hoonesse, tuletati meelde kaht aastaarvu — 1875, millal raamatukõitja K. Ermi algatusel kutsuti ellu esimene asjaarmastajate näite- trupp, ja 1911, kui avati «Endla» teatrihoone ning alustas tegevust kutseline teater.

Uus hoone tähistas uut etappi juba väljakuunenud professionaalse kunsti- kollektiivi elus. Pange inimesele uus kuub selga ja te märkate kohe, kuidas selle kandja ka ise rühikamaks ja enesekindlamaks muutub. Nii juhtus ka Pärnu teatriga, kes ei viiutunud näita- mast, et ta on suuteline enamaks, kui seni näis. Lavale ilmus uus žanr — muusikalavastus, mis nõudis osatäitjalt mitte ainult näitlejameisterlikkust, vaid ka laulu- ja tantsuoskust. Ja kui rambivalgust nägi esimene pääsuke — J. Brdecka vaimukas paroodia J. Rich- liki, V. Hala ja O. Söödi muusikaga «Limonaadi Joe» (E. Toona ja P. Kardi lavastuses), siis ei osanud mõned kriitiku- d (kes tõttasid uut nähtust mõõtma RAT «Estonia» moodulindiga) märga- ta, et tegemist oli uue kvaliteedi sünni- ga. Entusiasmi, millega muusikal lavale toodi, oli nii suur, et selle varju jäid puudused, mis selliste esmakatsetustega endastmõistetavalt kaasas käivad. Tük- ki on vaadanud ligi 35 000 inimest ja ta püsis juba kolmandat hooaega re- pertuaaris.

Siitpeale on muusikalavastused saan- nud teatri lahutamatuks osaks. Järgne- sid G. Deicke ja K. Fehmeli «Nagu soovite» ning A. Bergi, H. Hardti ja G. Natschinski «Servus, Peter», kuid ka M. Mitroviči «Röövimist kesköl» võib muusikaliseks lustmänguks nime- tada. Kaugemas plaanis on veel S. Lee «Mees La Manchast», mis seab juba hoopis kõrgemad nõudmised. See aga ei kohuta, sest kogemused on julgustanud.

Teatri sisemiste reservide avastamine ei ole sellega piirdunud. Igas kollektiivis juhtub, et ühe või teise inimese võime- test tekib ühekiilgne ettekujutus ja nad saavad aastast aastasse ülesandeid, mis näivad neile kõige enam sobivat. Oli tarvis noorte eksperimendihimuliste lavastajate Kaarin Raidi ja Ingo Nor- meti tulekut teatrisse, et avastada näit- lejais uusi potentsiaale. Nii kerkis oota- matult esile Malle Treial A. Volodini «Viies õhtus» ja J. Patricku «Kumma- lises mrs. Savage'is» (I. Normeti lavas- tus) ning avasid ennast uuest küljest Hilja Varem «Viies õhtus», Tiia Kriisa ja Reet Leissar S. Aljõšini «Teises nais- ses» (K. Raidi), Andres Ild ja Lembit Kees A. Arbuzovi «Pihtimuste õös» (I. Normet), Maimu Pajusaar J. Cocteau «Hirmsates vanemates» (K. Raidi). Avastamine jätkus ka uue peanäitejuhi Vello Rummo tulekuga. Kerkisid esile Ly Mander R. Samulevičuse näidendid «Sild kaugesse õösse» ja Murel Puusid muusikalise «Servus, Peter» (mõlemad V. Rummo lavastused), Hei- no Uustali ilmes suurepärase koomi- kutalant M. Mitroviči «Röövimises kesköl» (I. Normet) ning hakkas silma Helle Kuningas oma toreda osatäitmi- sega J. Svartsi «Nõiutud vendades» (M. Ojamaa). Juba enne seda üllatas Eha Sikk nimisosalisena «Tom Sawyeris» — nii palju poisikeselikkul mängulust! Ja kuigi Eesti NSV teenelisel kunstnikul Arnold Sikkelilil on ennegi nähtud suurepäraseid osatäitmisi, on tema Jesse S. Delaney «Armunud lõvis», sa- muti nagu Reet Leissari Nel (K. Raidi lavastus) midagi ootamatult uut. Kõike rõõmustavat, mis viimastel aastatel Pärnu näitlejate töös on ilmnenu, üles lugeda ei jõuaks. Peatuksin veel Aarne Kõikläl, kes on näidanud ennast laia loomingulise diapasooniga kunstnikuna ja kelle loomupärane andekus seostub tõsisel tööga. See on võimaldanud luua sadraseid väljapaistvaid näitlejarolle nagu Georges «Hirmsates vanemates», Jeffrey «Kummalises mrs. Savage'is» ja Mees K. Choinski «Alarmis». Paelub tema kordumatu igas osas, oskus ta- bada kõige peenemaid nüansse tegelas- te karakteris ja meeleoludes. Eriti ilm- nes see «Alarmis». Teos lavastati poola näidendite festivaliks ja tasuks eduka esinemise eest tegi A. Üksküla reisi dramaturgi sünnimaale.

Noored lavastajad kujundavad Pärnu teatri ilmet tugevasti. Nad kuuluvad eri koolkondadesse ja sellest siis ka käekirja erinevus. Kui Ingo Normetit iseloomustavad vormiotsingud ja uudne

lähenedisnurk lavastatava teose mõtte avamisel (A. Arbuzovi «Pihtimuste õö», P. Weissi «Mockinpott», A. Volodini «Viies õhtus»), siis Kaarin Raidi tugeva- maks küljeks on oskus tungida teose varjatumaisssegi allhoovustesse, tegelas- te karakterite ja tegevusmotiivide peensustesse (J. Cocteau «Hirmsad va- nemad», S. Delaney «Armunud lõvi»). Teatri peanäitejuhi Vello Rummo pa- remate lavastuste hulka aga võib ar- vata K. Choinski «Alarmi» ja muusi- kali «Servus, Peter», millest viimane kõneleb heast žanritunnetusest ja ko- möödiapärase kerguse tabamise osku- sest, milles sääraseid tükkeide võlu ja elegants peitubki.

Muidugi, kui vaadelda kõiki loetle- tud osatäitmisi ja lavastusi isoleeritult ja mõõta neid mingi ülevabariigilise etalooniga, võib mõnigi esiletõstmine ennatlik tunduda. Kui aga lähtuda sel- lest, et iga teatri kollektiiv on orga- nism, kogu aeg miski sünnib, muu- tub ja miski ka paigal seisab, valmistab kõige suuremat rõõmu ikkagi see, mis liigub ja areneb, sest selles peitub tule- vik.

Kuid uurigem ka teatri külastata- vust. Enne uue hoonde avamist müüdid pilettide arv ei ületanud aastas 90 000 piiri, nüüd on jõutud juba kaugel üle 100 000, mis teeb 12 külastust iga linna ja rajooni elaniku kohta aastas. Reper- tuaari tervikuna aga iseloomustab ten- dents sisulise sügavuse suunas, olgugi et muusikalide juurdetulek loob esime- sel pilgul mulje, nagu oleks teater ha- kanud ajaviitežanrile lõivu maksma. Teatri viimaste aastate palge määravad ikkagi eelkõige niisugused suure ühis- kondliku kandepinnaga näidendid, nagu V. Hugo «Mary Tudor», J. Cocteau «Hirmsad vanemad», R. Samulevičuse «Sild kaugesse õösse», L. Rahmanovi «Rahutu vanadus» jne.

Siiski ei saa öelda, et repertuaarivali- kuga kõik korras oleks. Vennasrahvas- te dramaturgia varamu ei ole pärvinud kohta, mis talle õigusega kuulub ja ka eesti algupärane dramaturgia on vaes- lapse osas. Hea seegi, et teatril nime andnud näitekirjanik pole unustusse jätetud. Hiljuti toodi taas lavale L. Koi- dula «Kosjaviinad».

Pärnu teatri omapära on veel see, et siin ka suvekuudel uksi lahti hoitakse. Külalisetendused on juba alanud, va- heta vahel lõovad pärnulasel ka ise sekka. Suvel saabub ju siia igast ilma- kaarest inimesi, kes õhtuti pärast pee- sitamist rannaliival otsivad kohta, kus oma kultuurijänu kustutada.

AKEN VENNAS- VABARIIKIDE KULTUURI- ELLU

Lünka, mis teatril täitmata jääb, aitab suurel määral tasa teha asu- tus, kellest küll vähe on juttu olnud, aga kelle tee- ned vennas- vabariikide kunsti tutvustamisel on suured. Kõne all on Pärnu kuurordi klubi, mida juba 16 aastat juhib suurte kogemustega kultuuritöötaja Erick Kadak. Et vähegi iseloomustada tehta- vad tööd, märkigem, et klubi aastane eelarve on 220 000 rubla, tegevus käib 365 (kui on liigaasta, siis — 366) päeva aastas ja keskmine ürituste arv päevas on 2,8. Klubi kasutuses on ligi 600 ko- haga saal, muusikasaal ja hulk teisi ruume.

Kuigi klubi on mõeldud eeskätt sana- tuurimides puhkajate kultuurialaseks teenindamiseks, ulatuvad tema funktsio- nid palju kaugemale. Ühestki heast üritusest, mis siin korraldatakse, pole ka Pärnu elanikud eemale jäänud. Suvekuudel, kui kuurortlinna peale 1800 tuusikuga puhkaja koguneb veel niisama palju «metsikuid», kui on lin- nas elanikke, on kuurordi klubi ruumid puupüsti täis. Ühelt poolt tutvustab klubi väljastpoolt tulnutele eesti ja kuurortlinna enda kultuurisaavutusi, teiselt poolt on siin aastate vältel oma kunsti näidanud peaaegu kõikide ven- nasvabariikide esindajad. Põgus pilk aimuiks viimaste aastate repertuaari näitab, et teatritest on siin etendusi andnud Eesti NSV Riiklik Vene Draa- mateater (4—5 korda aastas), Tuula, Novgorodi ja Rostovi riiklikud teatrid. Kontserdibrigaadidest on esinenud Pu- nalipulise Balti Mere Laevastiku laulu- ja tantsuansambel, J. Tombi nim. Kul- tuuripalee, RAM-i ansamblid, RAT «Estonia» ja «Vanemuise» solistid, Le- ningradi konservatooriumi üliõpilas- ted ja õppejõud, Moskva ja Leningradi kutselised ja isetegevuslikud kollektiiv- id, Kaliningradi ja Kiievi laulu- ja tantsuansamblid, Armeenia lauljad, Moldaavia kitarristid. Aserbaidžani estraadikunstnikud jne. jne. Sagedas-

teks külalisteks on Eesti Raadio süm- fooniaorkester ja estraadiansambel «Laine». Erilise populaarsuse on võit- nud luuleõhtud, mida korraldatakse 12—15 korda aastas Moskva väljapaist- vate sõnakunstnike osavõtul, loomingulised kohtumised filminäitlejate ja he- liloojatega. Klubil on ka endal isetege- vuskollektiivid — naiskoor «Linda», karaktertantsurühm, sõnakunstiring, vokaaliansambel, tantsuorkester.

Nagu öeldud, kõige intensiivsem te- gevusperiood on suvi. Sellest siis ka klubi mured: filharmoonia ei suuda nii palju külalistkollektiive anda, kui klubi sooviks. Mõnikord sünnivad kont- serdid stiihiliselt: kui suvitajate hulgas on heliloojaid või kunstimeistreid ja Erick Kadak sellest teada saab ... Sel- lest pole kaua aega tagasi, kui D. Oist- rahh orkestrit juhatas.

PÄRNU ON KA MUUSIKA- LINN

pakkuda. Möödunud üldlaulupeo võis- tuesinimisel tuli esikohale Pärnu kul- tuurimaja sümfooniaorkester. Sellele tunnustusele eelnesid võidud ülevaba- riigilisel ülevaatusel, rahvakollektiivi aanimetuse saamine, laureaadiititel TV-konkursil (kõik need sündmused mahuvad vaadeldava 4 aasta raamesse).

Selle järe- l- duse tegemi- seks piisaks ka eelnenust. Kuid Pärnul on en- dalgi midagi

kümnemehest tuumikut, mida täien- daksid tugevamad isetegevuslased. Sel- lest oleks ka teatri muusikalavastustele tuge. Ja veel oleks Pärnule uut, korra- likku kõlakoda vaja. Võib-olla valita- vad rahvasaadikud aitavad need mured murda?

Möödunud aasta algul sai rahvakol- lektiivi nimetuse ka Pärnu akordionis- tide orkester — 30-liikmeline noorte- kollektiiv, mida juhendab muusikakooli õpetaja Artur Aola.

Vabariiklik noorte viiuldajate an- sambel ei vaja tutvustamist, küll aga väärib märkimist, et sellest 200-liikme- list orkestrist moodustavad kümnen- diku Pärnu muusikakooli õpetajate S. Randma, A. Roosi ja G. Tšipurini kasvandikud. Pärnu viiulilapsed on or- kestri koosseisus esinenud 1965. a. ja 1969. a. üldlaulupeol. Neile on lisandu- nud kontserdid Rakveres, Tapal, Ote- pääl, Võsul, Porkunis, Viljandis, Tal- linnas. Meeldejäävaks elamuseks kuju- nes kontsert Riia konservatooriumis.

Heade tulemusteni on jõudnud ka Pärnu Kalakombinaadi puhkpilliorkes- ter Herbert Pulga dirigeerimisel. See on mõneti eksperimentaalne kollektiiv, kes püüab puhkpillimuusikale anda estraadlikku kallakut. Peagi saavad nad endale uue pillikomplekti Saksa DV-st. Ees seisavad kümme kontserti Pärnu suvemuu- sikahooajal, osavõtt kohalikust laulu- päevast ja vabariik- likust rahvatantsupeost. Viimatimaini-

pärast väsitavat päevatööd niisama vä- sitavale harjutusele ja seda mitte pae- vodeks, nädalateks ega kuudeks, vaid ... aastateks! Näiteks Helje ja Eldor Peeti, kes töötavad ETKVL-i suseemis, või Ago Lillestet, kes on tuntud tubli töömehena KEK-is? Nen- de tantsijastaaž algas juba 1957. aastal, raamatupidaja Leida Taltsil aga 8 aastat tagasi ...

Naima Ebrok tuli ansamblesse tant- sijana. Kuna aga tollal valitses juhtide pöud, võttis ta ka need kohustused enda kanda. Opetades teisi, jätkas ka ise õppimist. Ja alles siis, kui «Kajakas» sai ballettmeisteri ametikoha, võis ta ennast täielikult rahvatantsule pühen- dada. Eriti töörohkeks kujunes möödu- nud aasta lõpp ja tänavune — arvati ju Naima Ebrok ülevabariigilise rahva- tantsupeo vanemate segarühmade üld- juhiks. Ja ka «Kajakas» ning selle õp- perühm (kajakate järeltuliad) tuleb suurpeoks heasse vormi viia.

Vanasõna ütleb: «Hea laps, kes hästi tantsib, parem veel, kes paigal püü- b.» Naima Ebrok on teinud sellesse olulise korrigeetivi: «Hea laps, kes paigal sei- sab, parem veel, kes hästi tantsib.»

Kuid ega «Kajakas» ole ainuke, kes Tallinna suurpidustustele sõidab. Pär- nu rahvatantsijaist saavad selle rõõmu osaliseks veel 21 rühma, nendest viis täiskasvanute rühma tegulsevad linna kultuurimajas kauaegse rahvatantsu- entusiasti Richard Tõnnuse juhtimisel.

«LAULUD NÕUD LAHEVAD...»

Viies suu- remast koorist on vanim sega- koor «Endla», kes 1967. aastal sai rahvakol- lektiivi nimetuse. Juba nimigi ütleb, et koori sünd ulatub sellesse aega, millal «Endla» seltsile alus pandi. Oma 90. aastapäeva kontserdil 1968. aastal sai koori kauaegne dirigent Herbert Pulk Eesti NSV Kultuuriministeeriumi au- kirja.

Mulluseks suursündmuseks koori elus oli osavõtt juubellaulupeost. Käes- oleva aasta õnnestumaks ettevõtmise- seks peetakse EKP Pärnu Linnakomite- e instruktori H. Treubergi koostatud sõnalis-muusikalise põimiku «Mu meel- len kuldne kodukodus» ettekandmist koos solistide, deklamaatorite, estraadi- orkestri ja meestertsetiga. Kontsert oli nii edukas, et tuli kordamisele.

«Endla» rüpest võrsus ka laulukol- mik, keda praegu tuntakse Pärnu Tar- bijate Kooperatiivi varumiskontori meestertseti nime all. Laulumehed Martin Mägi, Leo Saar ja Ilmar Hau- gas koos oma klaverisaatja Marianne Grossiga on isetegevusliku laulukunsti viinud üldist tunnustust pärvinud sa- semele. Oktoobrirevolutsiooni 50. aast- päevale pühendatud isetegevusfesti- valil hindas žürii tertsseti esinemistaset I järgu diplomi ning laureaadi nimeru- se vääri- liseks. 1968. aastal võttis tertsset osa meie kultuuripäevadest Saksa DV-s ja Usbekimaal. Koduvabariigis ja Lai- tuse on tertsset endale nime teinud pal- jude kontsertidega raadios ja televi- sioonis.

Meestelaulu pakub M. Lüdigi nime- line koor, kelle šefiks on Pärnu Tarbi- jate Kooperatiiv. Koori juhatab 1961. aastast muusikakooli õpetaja Vivian Traks, kelle käe all ta Oktoobrirevolu- tsiooni 50. aastapäeva puhul korralda- tud ülevaatusel tuli vabariigi laurea- diks ja kannab 1963. aastast rahvakol- lektiivi aanimetust. Juubellaulupeo võistlusalumisel toodi koju kolmas koht. Koori paljude traditsioonide hul- gas on erilise au sees kontserdid heli- looja M. Lüdigi haval tema sünniaasta- päeval. Käesoleval kevadel, kui nimeka helilooja sünnist möödus 90 aastat, püstitati meeskoori initsiatiivil tema sünnitalu kohale Vaskrämmas mäles- tuskivi.

Tänuväärseid on segakoori «Koidula» ja selle dirigendi Voldemar Rumesseni teened eesti koorilaulu tutvustamisel Lätis, kus tal on tugevad sidemed Jel- gava meeskooriga «Zemgale».

Naiskoore on Pärnus kaks — «Lee- lo» ja «Linda», esimene tegutseb Hed- da Lipu, teine Anna Sumbergi käe all.

Päris noor — pisut rohkem kui aast- tane — on 19-liikmeline, peamiselt muusikaõpetajatest koosnev kammer- koor, kelle esimene edukas ülesastumi- ne on seljataga.

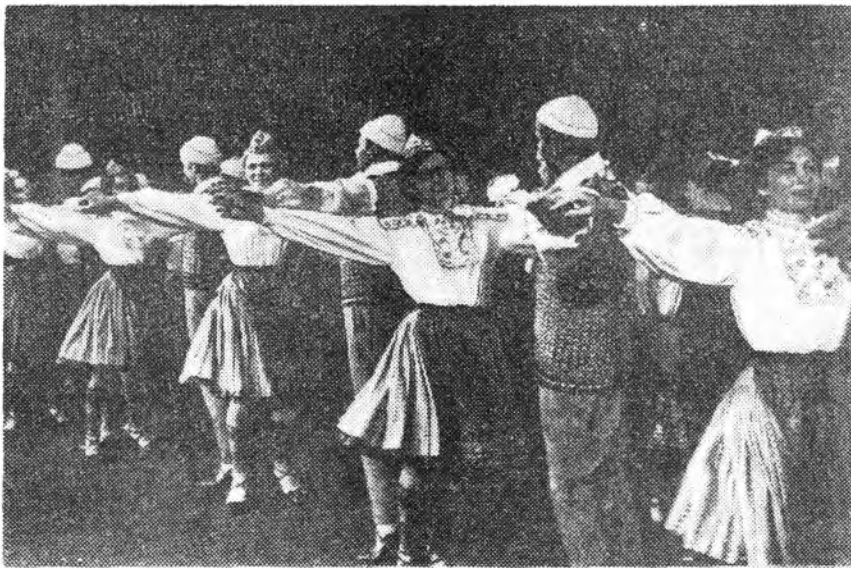
Mõistagi ei ammenta see põgus üle- vaade kõiki neid nähtusi, millest koos- neb kuurortlinna Pärnu kultuurielu. Kõrvale on jäänud klubilised asutused, kelle tegevus piirdub peamiselt kollek- tiivisest üritustega, millel elanik- konna kultuurijänu kustutamisel pole aga sugugi väike kaal. Samuti on oma koht rahva esteetilisel kasvatamisel traditsioonilistel Pärnu filminadalatel.

Kui aga probleemidest veel juttu te- ha, siis pöörduvad paljude pärnulas- te pilgud kahele peamisele, mille lahenda- mist pikisilmi oodatakse. On teada, et kultuurimaja ehitamine, mille järele Pärnus on lausa tungiv vajadus, liikati edasi. Tahaks loota, et mitte kauaks. Ka korralikku kino ei ole selles vaba- riikliku alluvusega linnas. Ootame rahvasaadikute kaasabi nende murede lahendamisel.

Rudolf Aller

Aimi Paalandi

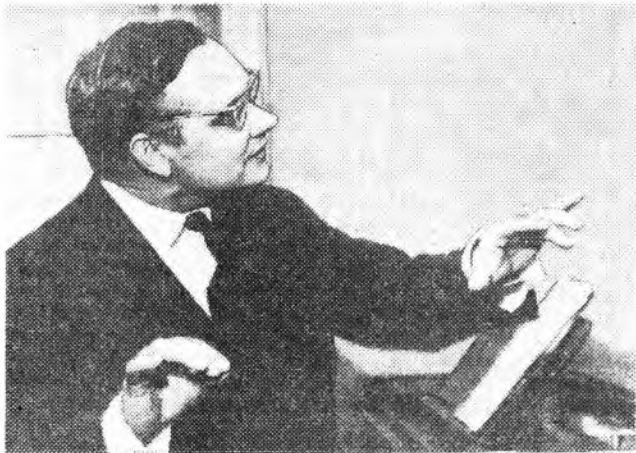
Helle Tamm



Pärnu rahvatant- sukollektiiv «Kaja- kas».

Pärnu sümfoonia- orkestrit juhib Il- mar Tõnisson.

H. Rannau fotod



Alles hiljaaegu oli orkestri juubeli- kontsert pinguli täis saalile 50 aasta täitumise puhul kollektiivi asutamisel. Tähtl juures 1920. aastal seisis kaks tuntud muusikaentusiasti Johann Kask ja Heinrich Meri. Dirigendipuldis on peale kahe eelmainitu seisnud veel Gustav David, Nikolai Goldschmidt, Juhan Simm, Mihkel Lüdigi, Priit Nigula, Voldemar Tago, Voldemar Rumes- sen, Artur Aola. 1960. aastast hoiab taktikeppi Ilmar Tõnisson, kontsert- meistriks on Eduard Kurik. Orkestri üks asutajaid Heinrich Meri on kõik need 50 aastat kaasa mänginud. Üle kolme aastakümne on orkestrisse kuu- lunud tšellist Oskar Liidik, trompetist Rudolf Jaeger, fagotist Hans Niidu ja vioolamängija Jüri Suurevälja, kahest aastakümnest rohkem — viiuldajad El- mar Arda, Voldemar Nuut ja Johan- nes Allikivi.

Sümfooniaorkester on saanud oma linna väga populaarseks. Igal aastal antakse keskmiselt 26 kontserti, enamik neist suvises Pärnus puhkajatele.

Suvmuusika ongi Pärnu omapära. Mullu esines siin kahe kuu jooksul kolm orkestrit — estraadi-, puhkpilli- ja sümfooniaorkester. Juhtiv osa selles «muusikamaratonis» kuulub viimase- le: anti 13 kontserti 12 erineva pro- grammiga. Koosseisu täiendasid muu- sikamehed väljastpoolt: kolm konser- vatooriumi dotsenti, neli vabariigi tee- nelist kunstnikku, kaks ülevabariigil- sel konkursil auhinnatut ... Esinesid 12 solisti 16 korral: Sigrid Orusaar, Tiit Heinalu, Tekla Koha, Roland Kriit, Ivo Juul, Juhan Kaljaspoolik, kadunud Hugo Schütz, Hendrik Krumm jt.

Estraadiorkester loodi 1968. aastal. Juhiks on seesama Ilmar Tõnisson — lastemuusikakooli õpetaja ja linna muusikaelu hing. Praegu on dirigendi mõtted algavas hooajas: taas suvmuu- sika organisatsioon, Beethoveni ju- beli tähistamine ... Mured? Ega nen- destki puudu ole: linnale oleks elukut- selist orkestrit vaja, kas või paari-

UHEKSAST ÜKS

Eeloleval

rahvataantsu-

peol esineb A-

segarühmas —

vabariigi rah-

vatantsijate eliitkoosseisus, kuhu kuu-

luvad 9 rahvakollektiivi — ka Pärnu

«Kajakas». Selle (Kohaliku Tööstuse

ja Kommunaal-Elukondlike Ettevõtete

Töölise Ametiühingu Pärnu klubi —

oh kui pikk nimi!) rahvatantsugrupi

vanus hakkab läheneda 20 aastale.

Väike entusiastide grupp tegutses küll

juba sõja lõpu-aastast alates, kuid õige

hoo sai nende ettevõtmise sisse siiski

1951. aastal. Järgnesid võidud vaikes-

matel ja suurematel ülevaatusel, kuni

jõuti furoori tekitanud saavutuseni:

1963. aastal ametiühingute isetegevus-

laste üliõpulisel ülevaatusel Moskvas

hinnati pärnulasel esikoha vääri- liseks.

Mõni aeg hiljem anti kollektiivile ise-

tegevusliku rahvatantsuansambli nime-

tus, selle juhile Naima Ebrokile aga

vabariigi teenelise kultuuritegelase au-

nimetus. Järgnes edukas turnee Soome ...

Et edu ei tule kätte kergelt, võib

mõista ansambli proovideid. Nõudlik

ballettmeister ei tunnista suuri pause

ega venivat tempot. Tahtmatult mõt-

led, kui vähe alust on juttudel, nagu

poleks eesti rahvatants temperamend- ne või oleks see kergesti õpitav. Ja kiisid

endalt imestades, mis toob neid inimesi



Paul Uusmani juubeli puhul

2. juunil pühitses oma 60. sünnipäeva vabariigi üks lugupeetumaid kultuuritegelasi — Eesti NSV kultuuriministri asetäitja Paul Uusmani.

Paul Uusmani teeneid meie kultuurielu juhtimisel on raske ülehinnata.

1940. a. määrati ta Eesti Raadio direktoriks ning samal aastal Eesti NSV Raadiokomitee esimehe asetäitjaks. Suure Isamaasõja rasketel aastatel oli Paul Uusman Leningradis ja Moskvas raadiokomitee eesti toimetuse direktor ja vastutav toimetaja. Mälestusi sellest perioodist võisime tema publitsistisulest lugeda hiljakaegu «Sirbis ja Vasaras», mille ammune toimetuskollegiumi liige ta on.

Ajavahemikul 1944–1953 töötas Paul Uusman Eesti NSV Ministrite Nõukogu juures asuva Raadiokomitee esimehena, aastatel 1940–1950 oli ta ka Eesti NSV Ülemnõukogu saadik.

Seoses Eesti NSV Kultuuriministeeriumi loomisega 1953. a. kutsuti Paul Uusman kultuuriministri asetäitja ametikohale. Omades suuri kogemusi, on Paul Uusman oskustlikult suunanud ja lahendanud vabariigi kultuurielu põlvkõikumisi teatri, muusika ja kujutava kunsti alal, võtnud aktiivset osa ministeeriumi kollegiumi tööst.

Paul Uusmani tööpäev algab vahetult hommikul ja lõpeb enamasti alles öö hakul. Tema tööpäeva peab liisaks igapäevaste, sageli väga keerukate probleemide lahendamisele ära mahtuma ka mitmesuguste alaliste komisjonide juhtimine, mida siin üles lugeda ei jõuaks.

Abi või nõu vajajale on tema kabinetis üks alati lahti. «Kui inimene tahab jutule saada, lihtsalt tuleb tema jaoks aega leida», ütles ta kunagi. Samuti leiab Paul Uusman aega ka rahva ees esinemiseks. Nii oma kolleegid kui ka allastutete töötajad peavad temast siiralt lugu kui äärmiselt heasoovlikust, objektiivsest, taktitundelisest, kuid sejuures ka nõudlikust juhist.

Paul Uusmani teeneid on hinnatud Tööpunalipu ja Punatähe ordeniga, ordeniga «Austuse märk», medalitega ning Eesti NSV Ülemnõukogu Presidiumi aukirjadega. Alates 1965. a. on Paul Uusman Eesti NSV teeneline kultuuritegelane.

Soovime juubilarile edaspidiseks samasugust energiat, jaksu ja tugevat tervist.

Kollegiid

ESTICA

▲ Moskva ajalehe «Neues Leben» 27. mai numbris on Maria Werneril kirjutis Gustav Ernesaksast «Maailma suurima koori dirigent», mis on koostatud intervjuu ja ajakirjanduses avaldatu põhjal ning milles on juttu meie juubilarilaulpeest ja selle vastukajadest välismaal, RAM-i tegevusest ja vastsel Lenin preemia laureaadist osast meie laulu- ja koorikultuuri arendamiseks.

▲ Werner Söderström Osakeühityö väljaandel ilmus Soomes Enn Raua «Päris kriminaalne lugu» mis Eeva Lille soomendatuna on saanud pealkirja «Kadunud pois juhtum». Edgar Valteri uued illustreerimised. Ilmumisaasta 1970.

▲ Ajakirja «Novõi Mira» k. a. kolmandas numbris vaatleb M. Blinkova kirjutises «Tormi eel» Lilli Prometi «Kes levitab anekdote» venekeelset väljaannet.

▲ Mullu ajakirjas «Družba Narodov» ilmunud Paul Kuusbergi romaan «Südasuvel» Leon Toomi venekeelses tõlkes on nüüd ka kirjutuse «Sovetski Pissatell» vahendusel ja raamatuna vene tõlgeja kätte jõudnud. Raamatu kunstnik on M. Olvet ja L. Vassiljev, tõlke tiraaž 30 tuhat.

▲ Veel kannab sama kirjutuse kaesoleva aasta numbrit Arvo Valtoni kogumik «Veider soov», kuhu kuulub kahetähtseline valimik raamatutest «Veider soov», «Rätsate vahel» ja «Lühedeed soo». Karusselli. Suurem osa tõlkeid on G. Muravinilt, kellele lisaks on kogumiku tõlkimised osalt võtnud N. Javorskaja, R. Minna ja T. Verhousin-skaja. Tiraaž 30 tuhat.

▲ Kirjutuse «Hudožestvennaja Literaturaa» järjekordne väljaanne eesti kirjanikest on Mart Raua proosaraamat «Kivide vaade». Selle sisuks on valik kirjaniku novelle ja jutustusi «Igaüks läheb» ning tõlkijad O. Mael, I. Kononov, O. Rakova, V. Rosljakov, A. Sokolov ja L. Toom. Eessõna kirjanikust ja ka novelli kangalastest on kirjutatud kogumikule O. Baršev. Raamatu illustreerimised on osalt võtnud M. Olvet ja L. Vassiljev, Valimiku tiraaž 50 tuhat.

▲ Vilniuses ilmuv kirjutuse «Vaga» väljaandel Lilli Prometi «Tütarlaps mustas». Jutustuse on leedu keelde tõlkinud Aldona Kalm. Raamat on välja antud 12-tuhandelises tiraažis.

ANTS SAAR

Üldine mulje: rahulikud mehed küll need endised ja praegused sõjamehed, pagunitega päriskindralid ja paguniteta kirjanduse väejuhid, kuigi püssirohtu on varuks mõlemal. Nad pole sugugi nii «verejannulised», nagu mõnikord püütakse kujutada. Aleksei Surkov küll pillub avasõnas sõdemeid, aga see on temperamentlikusimus. Ta kutsub üles, agiteerib, nii nagu ta seda on teinud moodundunud poole sajandi jooksul.

Teine eesti kirjanduse ja kirjanike sõber Vadim Koževnikov, kes tegi põhi-ettekande, on ka sõja asjust rääkides niisama rahulik, tasakaalukas ja isegi monotoonne, nagu oleme harjunud teda nägema eesti kirjanike nõupidamistel või kohvilauas, kuigi jutt üsna tõsisest asjast.

Aga sõnavõttudel päriskindralid, nagu Nõukogude armee ja Sõjalaevastiku Poliitpeavalitsuse ülema asetäitja kindral-polkovnik Kalašnik, Nõukogude Liidu marssal Jerjomenko, kontradmiraal Sablikov või piirivalve kindral-polkovnik Žorjanov? Neil oleks õigus vihastada mõnegi teose puhul, mis Suure Isamaasõja käiku kujutab ühekülgsest. Kuid kas on mõtet iga noorsõduri vembu pärast vihastada.

Nii on lugu kindralitega. Milles sellest nii pikalt? Meenus lihtsalt mõne patsifismi ja «humanismi» eest võitleja sõjakus kõigi teistimõtlejate vastu. Ning kõik kokku kinnitab: vihastab see, kel pole õigus.

Oli teinegi kogu nõupidamisele omane nähtus: mitte keegi ei esinenud teesiga, et on juba aeg lõpetada kirjanikus- ja kunstiteoste loomine sõjast, sest veerandsada aastat on möödunud esimesest võidupühast, peale on kasvanud uus, rahuaegne põlvkond, kes sõjast midagi ei tea ega oskagi temast kirjutada.

Võib-olla sellepärast, et koos olid n. ö. ühe tsunfti liikmed. Inimesele on ikka see kõige tähtsam, mida ta ise teeb, olgu siis tegu memuaare avaldava marssali, sõja ajal paguneid kandnud kirjaniku või praeguse nooremleitnandiga, kes kirjutab lüürilisi värsse raketiväeosa sõjameestest. Võib-olla anakronism meie tänases kirjanduses?

Aga kuidas siis seletada, et nõukogude kirjanduse parimad teosed on loodud sõja teemal ja peaaegu kõik nõukogude suured sõnameistrid on käsitlenud sõjateematikat. Nii proosas, draamas kui ka luules. «Kannatuste rada» ja «Väike Don», «Noor kaardi-vägi» ja «Sõduriks ei sünnita», «Inimene relvaga» ja «Kaksteist». On iseloomulik, et suur humanist eesti kirjanduses Erni Krusten, kelle iseloomus pole vähimatki sõjakust, pöördus sõja-aegse temaatika juurde. Ning tulemus — viimase aja üks paremaid teoseid.

Võib-olla on nõukogude inimesele omane eriline sõjakus? Ei usu.

Mitte ainult nõukogude, vaid ka kogu maailmakirjanduse kogemused viitavad sellele, et kõige paremad kirjanikud on ikka ja jälle oma teostes käsitlenud sõja ja rahu küsimusi. Rahvaeposed, antiikaja klassika. Need on lood maad ja rahvast kaitsnud kangelastest.

Mõni veendunud patsifist võib mulle vastu vaielda. Kõik see oli inimkonna eelajalugu, mõtetud sõjad ja veel mõtetum inimete hävitamine. Oige ajalugu algas minu ilmaletulekuga. Nüüd võtan sulle kätte ja teen maailma targemaks. Olen juba endale selgeks teinud, et mõtetu on sõjas hukkuda, teen selgeks naabril Jussile ja kümnele tuhandele Minnile-Mannile, kes mu raamatut loevad.

Kõik oleks ju ilus. Kuid sõja puhkemist Vietnamis ja Lähis-Idas ei saanud ära hoida naabri Juss ega ka Minnide-Mannide. Küll aga on viimase paarikümne aasta jooksul mitugi sõda ära hoidnud tänu Nõukogude armee relvastusele ja relvade juures seisvatele rahvarmavastavatele meestele, kes kodumaal ja maailma rahvaste rahu kaitsmist peavad kallimaks isegi elust.

Peale selle aga sunnib kirjandus ise oma loojaid ikka ja jälle pöörduma sõja ja sõja-aastate poole. Milles avaldub teose tegelase karakteri kõige eredamalt? Rasketes katsumustes. Kuid pole suuremat katsumust kui sõda. Igale üksikisikule — sõdurist mehele ja tagalas töötavale naisele, hällis orvuks jäänud lapsele ning oma lapselapsi taga nutvale raugele. Sõjas on tihti vaja vaid mõnda minutit, et teha vahet argpüks ja kangelase vahel.

Mõnikord väidetakse et sõjas on kõik lihtne ja vastavalt sellele on lihtsustatud ka kirjandus, kuna kõik on suunatud vaid ühele eesmärgile. Kas kindla eesmärgi taotlemine lihtsustab inimest ja tema tundeid ja muudab tema tunneteskaala kitsamaks? Ei usu.

Mitte kusagil mujal pole vihkamine ja armastus, elu ja surm nii lähediku kui sõja-aegadel. Ei saa juttugi olla inimese tunneteskaala kitsenemisest või lihtsustumisest. Tundevärvide on tugevamad kui kunagi varem. Võib-olla kaovad värvipaletis tervikuna ära mõned vahepealsed toonid. Kas pole aga halvem, kui maalitakse ainult vahepealsetes ebamäärastes hallides toonides? Hallides tprides käisid omal ajal prohvet Maltseti järglased. Maht-ra meeste värvid olid hoopis kontrastsamad.

Sõjas avaldub mitte ainult üksikisiku, vaid kogu rahva kangelastegust. Kirjanik, kes armastab oma rahvast (kuid teistigi on võimatu kirjanik olla),

KA TÄNA AKTU AALNE

Vabariigi ajalehtedes on juba ilmunud lühiloomingut Moskvas toimunud üleliidulise nõupidamise, mis oli pühendatud sõjalis-patriootilisele temaatikale kirjanduses. Need, kes on huvitatud nõupidamise käigust üksikasjalikumalt, võivad ülevaate saada 27. mai «Literaturnaja Gazetast», kus avaldati pikem kokkuvõtte nõupidamise ettekandeist ja sõnavõttudest.

Ühel nõupidamisest osavõtjal aga lubatagu lihtsalt märkimikku sirvida ja mõtteid mõlgutada.

ei saa mööda minna rahva kangelastest.

Sõjateematika tähtsuse rõhutamine ei tähenda, et sõja-aegne põlvkond oma subjektiivse soovi kohaselt tahab iseendale ja oma langenud kaastelsetele peale kivist ja marmorist mälestusmärkide veel kirjanduslikke ausambaid. Kirjanduse enda arenguseadused nõuavad seda, samuti maailmas valitsev ja meist sõltumatu objektiivne olukord.

Tänane kolmekümneaastane ei mäleta enam, mida tähendab sõda. Aga on vaja teada, sest maailmas käib sõda ja maailmas valmistatakse sõjaks.

Mida oleme teinud vabariigis? On seda vähe või palju? Raske isegi öelda, sest minu mäletamise järgi pole me üldse teinud sellekohast inventuuri. Kriitika on analüüsinud üksikteoseid, on käinud ja käivad ägedad vaidlused, kas üks või teine teos ikka kujutab sõda ja sõja-aastaid tõe päraselt. Aga eesti kirjandus tervikuna? Peale üksikute retsensioonide oleks vaja üldistust, perspektiivi.

Püüdsin meelde tuletada meil ilmunud, Memuaartesteid ja nn. sõjateematilist ilukirjandust. Tulemused olid üllatavad. Juba aastaid oleme harjunud kuulutama, et eesti romaan, see on peamiselt küllaromaan, külast võrsunud kirjanikele on kõige lähedasem talumees, kolhoosnik.

Kuid peaaegu ükski eesti kirjanik pole oma teostes saanud mööda minna sõjast ja tema probleemidest. On iseloomulik, et sõja sündmuste poole pöörduvad ka need nooremad kirjanikud, kes ise neid aastaili suurt ei mäletagi. Olgu näitena E. Vetemaa «Väike reekviem» või U. Tuuliku kavandatud romaan, millest ta rääkis teatavasti. Kui aga kutsutakse kokku vabariiklik, piirkondlik või üleliiduline nõupidamine kirjanikele, kes kirjutavad sõjalis-patriootilist teemat. Siis nimetame P. Kuusbergi, G. Skulskit ja jääme mõtlema: keda veel võtta. Sama küsimus kerkib, kui tuleb juttu vastava komisjoni või sektiooni loomisest Kirjanike Liidu juurde. Meil on vähe... Õigus, et meil on vähe... kuid just need kirjanikud, kes pole sõjateemal kirjutanud. Võib-olla pole termin sõjateematika kõige õnnestunud ja küllap mõistame seda liiga kitsalt. Sinna mahuvad vaid teosed, mille tegevus toimub otse kaevikus, lahingutes, pealtingide ja rünnakute juures.

On, mida seni tehtud töö järgi üldistada. Esialgsel ja üsna pealiskaudsel vaatlemisel aga torkab silma kummali-ne vastuolu memuaarteste ja sõjateemaandide ning -jutustuste vahel. Isiklike mälestustes on esikohal need, kes paistisid silma oma lahinguvaprusega, sangarliku tööga tagalas. Võib-olla vananevate inimeste lakeeritud noorpõlvemälestused, soov ennast ja oma võitlust ilustada? Kuid võidupüha — 9. mail — on ju fakt. Ning Berliini ei läinud kahe leeri vahel kõhklejad, vaid sõja õigsuses ning võidu seaduspäras veendunud sõdurid.

Seaduspärane on seegi, et aastaid pärast sõda sulle kätte võtnud kirjanik suudab sügavamalt näidata sõduri psühholoogiat, kui suutis kadunud Eduard Männik lahingute vaheaegadel, haiglas või vahetult pärast sõda kirjutatud jutustustes. Sõja ajal loodud jutustuste eesmärki oli veidi erinev. Elukoige innustada võidu saavutamiseks, põhjuste analüüs pidi jääma hilisemaks. Kas aga karakteri sügavam avamine, psühholoogiline motiveering nõuab alati kõhklust tegutsemises?

Kirjanik, kes armastab oma rahvast, on temale uhke, ei sea endale peamises ülesandes kõhklejate, karjeristide ja agripükste kujutamist. See tähendaks oma rahva laimamist. Õigus oli ka nendel Moskva nõupidamise sõnavõtjatel, kes märkisid viimase aja sõjateemaatilises kirjanduses rahva ja sõduri kannatuste paisutatud esiletõstmist. See kipub varjutama võidutaset, patriotismi ja muid tundeid. Võitu ei saavutanud me ainult kannatustega, vaid mehise kindlusega.

Võit suure Isamaasõjas polnud ai-mese» seisukohalt.

nult relvade võit, fašistliku sõjamasina purustamine Nõukogude armee poolt, see oli ühtlasi meie ideoloogia ja ideoloogilise rinde töötajate, sealhulgas kirjanike võit. Kodusõja kangelaste esikujude najal üles kasvanud uue põlvkonna võit, kes samuti kui nende isad ja vanaisad hetkegi kõhklemata haarasid relva ja asusid sotsialistliku kodumaa kaitsele. Niisugune on tõde sõja-eelsetest aastatest, Ärgu peatagu seda eesti rahva liialdatud upitamiseks, kuid sangarlikkust oli ka eesti hävituspatalljonide, töölispolkude ning laskurkorpuse võitlejate, tagalasse evakueerunud naiste, laste ja vanakeste hulgas tunduvalt rohkem kui toda aega kujutava kirjanduse lehekülgedel. Küllap see ongi põhjuseks, et jääb kõlama mingi lahkeli, kui võrdled memuaar-kirjandust ilukirjandusega.

Tundub, et õigus oli nendel sõnavõtjatel Moskvas, kes heitsid mõne sõjateemaani autorile ette ühe ajastu atmosfääri kandmist teise ajastusse. Viimasel poolteisel aastakümnel oleme saanud paljugi teada isikukultuslikest seaduserikkumistest. See sunnib aru pidama ühe või teise sammu õigsuse üle sõjaeelseil aastail või sõja algpäevil. Kas on aga õige, kui me tänased arupidamised, kõhklused hinnangu andmisel kanname üle Isamaasõja sõdurile? See tähendaks sõja-aegse atmosfääri võltsimist.

Ja teiselt poolt vastupidine nähtus, mida nimetame kaeviku- ja komandopunktiõe vastandamiseks. Kas näha sõda kaevikus asuva sõduri silmadega, kelle vaatepiiri ulatub kümnekond meetrit vasakult ja niisama palju paremalt? Või komandöri silmadega, kes juhib polku, diviisi, armeed, kogu rinet? Hea, et viimasel aastatel on tulnud lähemale sõjaraskuse peamisele kandjale. Põhjus — kaevikumehe ise on tulnud kirjandusse.

Kuid kas on õige nüüd, veerandsada aastat hiljem, kui paljugi on saanud selgemaks, anda hinnanguid sõja käigule, ühele või teisele lahingule tolla-aegse kaevikumehe arusaamistest järgi?

Mäletan — see oli vist 1943. aastal —, anti meile ühes rindelähedases lõigus korraldus liikuda edasi kilomeetrit kolmkümmend rinde suunas. Kogu varustusega, staapidega, vooridega, kuulipildujatega, kahuritega. Õõsel aga tuli uus korraldus: kõrvalteed mööda tagasi ära poole. Hommikul — uuesti läände. Ja nii mitu päeva järjest.

Raske oleks leida mitmekesisemaid vandesõnu ja hinnanguid kui siis. Meie arvasime, et üks komandör andis korralduse, teine — veidi kõrgemal seisel — muutis selle ära. Siis aga taastati veel kõrgemalt poolt esialgne korraldus. Ja ikka nii edasi.

Korraldused, kooskõlastamatus. Niisugused ja veel rängemad sõnad lendasid. Meie otsest ülemused valkisid mõrnil. Ka nemad ei teadnud tookord, mis on praegu selge igatühele: see oli pettemanööver, et kõrvallõigul alustada pealetungi. Võib-olla talitait valesti ja viga oli informatsioonipuuduses, nagu nüüd armastatakse toonitada? Kuid sõda on sõda ja mida vähem inimesi teab väejuhatuse plaane, seda parem.

Mõnda sõjaraamani lugedes tunnend aga, kuidas autor ka nüüd, kakskümmend viis aastat hiljem annab hinnanguid tolla-aegse sõduri vaatevinklist.

Sõduril kästi püssipaiguta maha jätta koduküla ja ta kirus komandöörit, sest ta ei teadnud, et kusagil viiekümne või saja kilomeetri kaugusel oli toimunud läbimurre ja teda ähvardas kottijäämise oht.

Sõdur nägi, et taevast olid fašistide päralt, meie lennukid olid vähemuses ja lahinguvõimete poolest halvemad. Ta tegi järelduse, et keegi pole üldse mõelnudki sõjaks valmistumisele, sest ta ei teadnud, et uute ja võimsamate sõjamasinate proovieksamplarid olid juba tulnud konveieril.

Mida ei teadnud tolla-aegne sõdur, seda teab praegune kirjanik ega saa hinnanguid anda ainult «väikese inimese» seisukohalt.

Nõupidamisel räägiti palju vajadusest pöörata suuremat tähelepanu sõja teisele perioodile. Nõukogude armee osale Euroopa rahvaste vabastajana. Oigal kohal olid ka hoiatavad määlled: ärgu mindagu teise äärmusse, «vene ime» toimus ikkagi sõja algetalil ja mitte talve või läbipääsmatute teede tõttu. Esimese kahekümne päevaga kaotasid fašistid Nõukogude rindel rohkem kui kogu eelneval perioodil.

Need, kes sõja esimestes päevades näevad ainult vigu, õigustavad end tavaliselt, et nad ei taha vigade kordumist. Tekib soov küsida: missuguses sõjas neid pole olnud? Ka Teises maailmasõjas. Prantsusmaa viitloomine Maginot' liiniga. Ameeriklaste rängad kaotused sõjas Jaapaniga. Keegi ei nõuagi vigade mahavaikimist, pole konflikte, millest nüüd, veerandsada aastat hiljem, ei võiks rääkida. Kuid vaja on eelkõige tõde. Tõde aga on selles, et Suure Isamaasõja võidu pant oli juba Oktoobrirevolutsioonis, maa industrialiseerimises ja kollektiviseerimises. Kui 1940. aastal 1/3 Nõukogude riigieelarvest läks meie riigi kaitsevõime tugevdamiseks, siis ei saa juttu olla ettevalmistamatuses. Iseasi, et me ei saanud kõike lõpule viia.

Sergei Smirnov jutustas nõupidamisel kirjast, mille ta sai pärast üht esinemist televisioonis.

Milleks oli vaja kindluse kaitsjatel võidelda ja hukkuda, arutles kirja autor. Nende vastupanu oli mõttetu. Nagunii nad ei suutnud kindlust kaitseda. Olnuks arukam vastupanu lõpetada, säästa inimesi.

Kui jätkata kirja autori mõtet, jõuame järeldusele, et vastupanu sõja esimesel perioodil oli üldse mõttetu, nagunii langesid vaenlase kätte külad ja linnad peaaegu Moskvani.

Niisuguse mõtellaadiga inimestest said piiramisrõngastes ülejooksikud, nende hulgas värvati vangilaagris reutereid. Ja niisugustele olid sõja lõppu päevil mõeldud fašistide lendlehed: «Täna vabastati su koduküla, Homme, lahingus järgmise küla pärast, sa langet. Mis kasu on sul koduküla vabastamisest?»

Sergei Smirnovi esitatud juhtum on äärmuslik. Kuid ta on pärit samast liigist, mida nimetame kirjanduses «väikese inimese» teooriaks, deheroiseerimiseks või mõneks «ismiks».

Nende teooriate kaitsmisel pööratakse mõnikord pahupidi Nikolai Ostrovski mõte, et kõige väärtuslikum on inimesele elu. ning jäetakse targu lisamata, mida mõtles Ostrovski mõttetu elu all. Räägitakse väikese inimese kaitsmisest, keda juhm saatus siia-sinna pillutab ega lase alati hoida oma kõige kallimat vara. Ja unustatakse, et igaveseks elama jäävad ikkagi kangelased, millega võrreldes väikese inimese viletsalt elatud kümnekond aastat midagi ei loe.

Mõnikord vihjatakse ka lääne kirjandusele — seal, vaadake, on deheroiseerimine moes. Ega meie ei saa maha jätta muust maailmast. Me ei ela provintsis. Miu juttu saab aga olla deheroiseerimisest, kui Lääne raamatuturg on üle ujutatud teostega, milles ülistatakse Ameerika ja Inglise sõdurite ja kindralite vaprust ja tarkust Teises maailmasõjas. Selle juures võltsitakse ajalugu, omistatakse Nõukogude armeele ainult teisejalguline tähtsus fašismi purustamisel ja Euroopa vabastamisel. Ühel küsitlusel vastasid Ühendriikide õpilased Nõukogude ajakirjanikule, et hitlerliku Saksamaa purustas USA, kusagil lõpus astus sõtta ka Nõukogude Liit. Ilmuvad hitlerlike kindralite memuaarid, milles endamõistetavalt kiidetakse Saksa väejuhatuse strateegiat ja taktikat, ollakse veendunud fašistlike vägede võidus, kui... poleks olnud Hitlerit. Praegu, nagu teada, Hitlerit ei ole...

Teise maailmasõja fašistlikele «kangelastele» on hisandunud uued — tapjad ja põletajad Lõuna-Vietnamis ja Kambodžas. Nad ei teki ainult ajaleheneegrite kõigele valmis olevate sülgede all, vaid päris lugupeetud kirjanike kabinetides ja nad leiavad koha raamatukaante vahel. Tuletagem meelde kas või Steinbecki reportaazi Vietnamis sõjast, kus ta istus rahulikke külasid pommitavas lennukide ega jõudnud ära imestada Ühendriikide relvajõudu ja Ameerika sõdurite vaprust.

Niisuguses olukorras ei saa deheroiseerimise katseid meie kirjanduses vaadata ainult kirjandusliku eksperimendina, see on järeleandmine meie vastu suunatud ideoloogilisele diversioonile.

Sõjateemalised teosed pole niivõrd vajalikud endistele rindemeestele kui just noorsoole. Vara on veel meie lapsi üles kasvatada «aiu-aiu» ja «illikuku» vaimus. S. Mihhalkov rõhutas eriti sõjalis-patriootilise temaatika probleeme noorsoo- ja lastekirjanduses.

Oli juttu sellestki, kuidas korraldada organisatsioonilist tööd, koondada neid kirjamehi, kes teenivad armees, ning kuidas organiseerida kirjanike tutvumist kaasaja armee ja tema inimestega.

Juttu oli paljustki. Nagu öeldud: üldtõudu pole stenogramm ega reportaaž, vaid märkimikulehti sirvides tekkinud mõtted, mida allakirjutanu pidas tähtsamaks kas endale või vabariigi kirjanduselu probleeme arvestades.



Nõupidamisest osavõtnud kirjanikke siirdub Nõukogude Armee Keskmalja. Esiplaanil Ants Saar ja Uno Laht.

AUTASUSTAMISI

Kauaaegse viljaka töö eest vabariigi kultuurile juhtimisel ja seoses kuuekümnenda sünnipäevaga autasustati Eesti NSV kultuuriministri asetäitjat Pauli Uusmäärit Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga.

Kauaaegse loomingulise töö ja teenete eest eesti nõukogude kunstiajaloo arendamisel ning kuuekümnenda sünnipäeva puhul autasustas Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium kunstiteadlast Villem Raami aukirjaga.

Seoses viiekümnenda sünnipäevaga ja kauaaegse töö eest parteiorganites ning viljaka tegevuse eest loomulike propaganda organiseerimisel vabariigis autasustati Eesti NSV ühingu «Teadus» juhatuse esimehe esimest asetäitjat Helmut Rajala Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi aukirjaga.

Hea töö ja saavutuste eest V. I. Lenini 100. sünniaastapäeva puhul antud sotsialistlikus võistluses anti Eesti NSV Kultuuriministriumi kolleegiumi ja Eesti NSV Ametiühingu Nõukogu presiidiumi otsusega auhinne «Eesti rahvalik raamatukogu» järgmistele raamatukogudele: Tallinna Keskseltsi Raamatukogu, Tallinna Nõmme I Raamatukogu, Tallinna Meeraajooni IV Raamatukogu, Kohtla-Järve rajooni Maetaaguse külaraamatukogu, Põlva rajooni Varbuse külaraamatukogu, Orava külaraamatukogu ja Kanepi külaraamatukogu. Rapla rajooni Kehtna külaraamatukogu ja Ala külaraamatukogu.

Pikaajalise ja kohusetruu töö eest autasustati Eesti NSV Ametiühingu Nõukogu presiidiumi ja Eesti NSV Kultuuriministriumi kolleegiumi otsusega Tapa lasteraamatukogu juhatajat Lehte Vahersalu ja Haljala külaraamatukogu juhatajat Eldi Paulma. Nii rinnamärgiga «Eesti NSV kultuuritöö eesrindlane».

Viiekümnenda sünnipäeva puhul ning kauaaegse kohusetruu töö eest autasustati ajakirja «Eesti Kommunist» toimetuse vastutavat sekretäri Hans Aasamaa Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Kirjastuskomitee aukirjaga.

Kauaaegse kohusetruu töö eest ja seoses vanaduspensionile minekuaga said Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Kirjastuskomitee aukirja ajakirja «Tehnika ja Tootmine» peatoimetaja Jaan Roo ja EKP Keskkomitee Kirjastuse plaani-tootmisosakonna juhataja Harry Martinoff.

Kauaaegse kohusetruu töö eest anti Hans Heldemanni nim. trükkikoja kõitjale Elii Birkenblatile, kes on töötanud trükkikojas üle 25 aasta, Eesti NSV Ministrite Nõukogu Riikliku Kirjastuskomitee aukiri.

Eduka tegevuse eest koorilaulu viljelemisel ja 20 aastapäeva puhul anti Autotranspordibasi nr. 6 naiskoorile «Heli» EKP Haapsalu Rajoonikomitee ja Haapsalu Rajooni TSN Täitevkomitee aukiri.

Viljaka pedagoogilise tegevuse eest ja seoses kuuekümnenda sünnipäevaga sai Eesti NSV teeneline kultuuritegelane, personaalpensionär Kai Leete EKP Võru Rajoonikomitee ja Võru Rajooni TSN Täitevkomitee aukiri.

Temaatiliste kunstiteoste ideekavandite võistlus

Eesti NSV Kultuuriministriumi ja Eesti NSV Kunstnike Liit kuulutavad välja temaatiliste kunstiteoste ideekavandite võistlust.

Võistlusele laekuvate ideekavandite alusel loodavad kunstiteosed on mõeldud eksponeerimiseks esmajoonel Moskvas korraldataval Balti vabariikide kunstinäitusel eesmärgiga rikastada näitust ideeliste sügavate ja kunstiliselt kõrgetasemeliste teostega, mis kaistaksid meie ühiskonnas ühiskondliku elu, aialoolis-revolutsioonilise sündmuse ning kultuuri arengut ja haaraavate meie eluolu ootusi.

Konkursile võib esitada maali, skulptuuri, graafikat ja tarbekunsti. Parimate võistlustööde autorid tulevad kolm I preemiat (a rbl. 400), viis II preemiat (a rbl. 300) ja viis III preemiat (a rbl. 200).

Züril on õigused preemiad loovad vastavalt laekunud ideekavandide tasemele ja arvule.

Konkursile tuleb esitada selgesti viimistletud ideekavandid, mis annavad loetavalt edasi teose sisu ja kujundusliku mõtte. Maali ideekavandi juhema külje pikkus ei tohi olla alla 50 sm. Skulptuuriteoste ideekavandid peab fiksuuri pikkus olema vähemalt 35 sm. Graafiliste lehtede ideekavand tuleb esitada mõõdus üks ühele. Tarbekunstiteoste puhul suurus autori valikul.

Võistluskaavandid esitada Eesti NSV Kunstnike Liitu hiljemalt 1. oktoobriks 1970 kl. 16. Võistluskaavand peab olema varustatud märkusena. Kavandile tuleb lisada kinnine ümbrik, mis sisaldab autori ees, ta perekonnanime ning aadressi. Võistluskaavandid tuleb lisada andmed kavandi järgi teostamiseks tuleva teose suuruse ja materjali kohta.

Premeeritud ideekavandide autoritega sõlmivad Eesti NSV Kultuuriministriumi või Eesti NSV Kunstifond loomuliku nendega teostamiseks, mille tähtaegs on 1. sept. 1971. a.

Konkursi zürri määratakse 2 nädalat enne konkursi tähtsaja lõppemist. Züril liikmed konkursist osa ei võta.

Eesti NSV Kultuuriministriumi ja Eesti NSV Kunstnike Liit

Mõne rea-ja

Maikuu anti Austria ja 1970. a. Hender-nimelised auhinna. Ida- ja Lõuna-Euroopa teadlastele väljavalitud on kunstiajaloolane Jan Bialostocki (Pöola), ajaloolane Jan Filip (Tšehhoslovakkia), kirjanik ja tõlkija Zoltan Franyo (Rumeenia), rahvakunsti uurija Milovan Gavazzi (Jugoslaavia), luuletaja ja kirjandusteadlane Gyula Illyes (Ungari), muusika ja muusikateadlane Yannis A. Papaioannou (Kreeka), filosoof ja kanti teoste tõlkija Ceko Torbor (Bulgaaria).

H. KIIK. TONDIÖÖMAJA. «Eesti Raamat». Tallinn, 1970. 600 lk.

«Tondiöömaja» tekitab elevust. Kõige suuremat siis, kui auhinnad 1967. a. romaani võistlusele välja kuulutati. Järgnev periood, auhindamist ilmumiseni, oli arutamiseks ja imestamiseks. Et see ebatavaliselt pikaks venis, sai võimalikuks peaaegu legendide tekkimine. Umbes sellisel tasemel: tulemas on raamat, mis pöörab pea peale kogu meie senise kirjanduse...

Romaani esilekerkimise ajaks lisandus veel üks komponent, mis toimuval kahtlemata paljutahenduslikkust lisas: pikki aastaid polnud ükski teos meie kirjandusvõistlustel esimest auhinda saanud. Liitati romaani võistlustel. Eeldused kirjanduslikuks sensatsiooniks olid niisil hulgavad.

Nüüd on «Tondiöömaja» ilmunud. Nüüd võib rääkida mitte enam kuuldustest romaani ümber, vaid raamatust endast. Küllap oleks paljudele väikekodanlastest sensatsiooniharrastajatele meeldinud, kui raamat oleks päriselt tulemata jäänud. Siis oleks saanud rääkida: teos maailmatasemel, aga ei lastud ilmuda. Kritisearis kolhoose, näitas tõelist elu. Seda meil ju ei lubata.

Hea, et romaan lõpuks ometi ilmus.

Kui oma seisukohti raamatu suhtes etteruttavalt visandada, siis ei tahaks nõustuda nendega, kes «Tondiöömaja» paratult olukirjelduseks nimetavad, kaugeltki mitte ka nendega, kelle jaoks Kiige teos on mingi uus vapustav kunstiline saavutus sotsiaalpsühholoogilises romaanis. «Tondiöömaja» on oma ajastu romaan, sotsiaalne romaan, selles pole mingit kahtlust. Ta on küll olnu fikseerimine, tarkus tagantjärele, aga ometi on selles tarkuses üht-teist, mis ei tohiks meil tänapäevalgi mööda külge maha joosta. Heino Kiik kirjeldab, maalib värvikaid, humoristlikke, aga ka traagilisi pilte meie põllumajanduse raskeimastest aastatest, kolhooside esimestest aastatest. Ent see pole kaugeltki pahatahtlik naerimine või kahjuroomus tagantjärele-parastamine: küll te olite ikka lollid! Autor valutab oma südant koos selliste tegelastega nagu Jaan Laide ja Ants Ernesakk, valutab südant maa, inimeste ja vilja pärast, selle igavese pärast, mis on ja saab olema inimkonna jaoks kõige tähtsam. Või täiesti veendunud kinnitada: Kiige suhtumine kolhoosidesse pole hoopiski niisugune, nagu juttude põhjal võisid lolla mõned vastavalt häälstatud kodanikud. Ei, nende jaoks pole «Tondiöömajas» midagi eriti rõõmustavat.

Kiik alustab oma romaani kolmes külas, kolhoos organiseeritakse kolmes kohas korraga. Seal, kus inimesed usuvad endasse, maasse ja ka kolhoosi, hakkab elu minema «Tondiöömajagi» lehekülgedel täpselt nii, nagu kujutas meie varasem kolhoositeemaline kirjandus, päris «valgus-koorilikult».

Järjekordseks kunstnikuks, kelle ees tekkinud võiga Tallinna Riiklik Kunstimuseum kahandas personaalnäituse avamisega, on Kristjan Teder (1901—1960). Teoste arvult pole näitus küll suur — veidi üle pooleaja — kuid pakub kokkuvõtte ühe hea eesti maalija kolmkümend viis aastat kestnud elutööst. Vanema põlve kunstihuvilistele annab näitus äratundmisrõõmu, noorematele peaks leiduma avastusi ja talletumistki.

Kristjan Teder oli üks nendest, kes seis is õpilases kunstikooli «Pallas» halli ääres, sai kunstnikuks «Pallases» ning oli osaline «Pallase» maali traditsioonide kujunemises. «Pallase» mütsi all kuulus Teder sõjaeelsetel aastatel ka linimetatud «eesti pariislaste» rühma, olles toonud Prantsusmaal õpitut kodumale peamiseks kaasa värvikultuse.

Maailm tema maalidel pole eriti avar ega mitmepalgeline, selles ei avaldu inimsuhete vastuolusid, kokkupõrkeid

kui sellist terminit kasutada võiks. Vadi, siin, kus kolhoosi etteotsa saab vilunud põllumees Jaan Laide, on kõike seda ühistöö romantikat külluses. Ühised heinatallad, viljapeks uue elektrimootoriga, sordiseeme ja enneolematu saak. Tähendab, see on ikkagi elu ise? Või on ka Heino Kiik elu lakeerinud? Kui me usume Kiike, siis peame uskuma ka seda, et varasemgi kolhoosikirjandus elutööst päriselt mööda ei käinud, nagu me ajuti väitnud oleme.

«Tondiöömajas» pole muidugi ainult need pildid. Kiik on vaadanud märksa laiemalt ja mitmekülgsemalt. Vadi kolhoosi kõrval on kohe «Kuldrannake» ja «Olevik», kus juba ühismajandite loomisest hakkab kõik tagurpidi mine-

(kasvõi metsalõikamise stseenis) maha arvata, on sinne kirjeldus plastiline ja värvirikas.

Hoopis teistsuguseks läheb Kiige käsitusviis ja lähenemisnurk Jändja meeste puhul «Kuldrannakese» kolhoosis, kus esimeheks saab Priidu Suur, hilisemate aanimedega Esimene ja Suurim. «Kuldrannakese» kolhoosist koos Priiduga kujuneb algusest peale naljanumber, tsirkusetegemine, kolhoosi mängimine, kus sonimütsis Priidu tähtsa näoga ringi tammub, rumalusi teeb ja sarava näoga kinnitab, et «Ega kolkoos pole naljaasi». Nendes osades on naljategemine saanud peaaegu eesmärgiks omaette, ent see pole mitte nali nalja pärast, vaid nali, mille kau-

väärne. Tema kindel usk sellesse, et kolhoosidest peab asja saama, samuti kui ta ausus ja tublidus, sunnivad teostat algusest lõpuni lugu pidama. Groteskiromaani positiivne kanglane? Aga miks ka mitte? Võib-olla oleks Kiige romaan tervikuna tublisti võitnud, kui autor oleks selle teostanud ühtses vaimukas groteskimaneeris. Ma ei arva, et nii oleks teostet võinud kujuneda elutöö moonutamine või tege-likkuse mustamine. Hüperbool on ju romaanis nagunii olemas. Vähemalt ei saaks sellele groteskiromaanile ette heita positiivse leeri nõrkust: Prõlla ükski võib asendada poolt tosinat kahvatut positiivset kanglast.

Nagu juba öeldud, hoopis teistsuguseks muutub Heino Kiik siis, kui ta asub «Oleviku» kolhoosi esimehe Villas Voogi jälgedele. Sünge, tige, aeg-ajalt salvavalt satiiriline on Voogi portree, traagikat ja pisaraid külvab ta kõnjal. Voogi läbi saab õnnetuks Ann Hakjal ja terve tema pere, mustad ja kasuained on kõik tema teod. «Kolhoosi rahad on nagu limiga: kes neid käest läbi laseb, sellele kipuvad ikka sõrmede külge kleepima. Tee taskusuu lahti ja tilguta sisse. Või neil lõhna küljes.» Selline on Villas Voogi kohalike tingimuste jaoks seatud filosoofia. Ta on vastik ja ilge, seda ta on. Ja ometi, autori ilmsele raevule vaatamata jääb Vook kuhugi teisele plaanile, ebaoluliste tegelaste hulka. Võib-olla on Villas Voogi kujutamine juba liiga ühekülgne, niivõrd varjunditeta, et ta lihtsalt musta plekina mõjuma hakkab. Vook on ainuke, kelle jaoks Kiigel pole vähimatki süüd kergendavat tegurit, ei mingit andestust. Küllap on autoril selles õigus: tegi ju Vook kõike ainult iseenda, ahnuse ja omakasu pärast. Villas Vook on kurjategija ja sellele vastava palga ta lõpuks saabki. Kiik näib uskuvat õiglusse. Aga päriselt siiski mitte; samasuguse karistuse saab ka Veljo-Kara Luhtala, hea, kuid nõrk ja laisk poiss, kelle peamine süü on, et ta laseb asjadel veereda, nagu nad tahavad.

Nii on Heino Kiik alustanud kolmest kolhoosist ja kolmest erinevast kujutamistiliist. See osa raamatust pole kaugeltki pahasti tehtud. Kui tahaks veel mõningaid vaimukamaid kohti meenutada, siis võiks ringi trükkida mõne punkti «Kuldrannakese» värsket revisjonikomisjoni protokollist:

PARAKRAHV 1

Lehmalauda ees on sõnnikuhunnik, mis pole ilus ja ei lõhna hästi ja lookseb tee peale.

PARAKRAHV 3

Õvvalt polnud õõ ajal keskuse luures, vaid magas Harmakosu talu külmakambris.

PARAKRAHV 13

Sigalas on neli suurt ja kuus väikest siga ehk porsast.

Kui selle protokollid juurde kujutada Kosta Jansi tähtsat kuju võlme ja tubakakottidega, siis võib üsna lähedalt naerda. Kindlasti tasuks veel meenutada, kuidas Priidu Suur palvemajas metsalõikamise kohustusest jultust peab või seda, kui Prõlla paraadi kor-

(Järg 6. lk)

Lilleline kunstinäitus

ega traagikat. Asjad huvitavad Kristjan Tetre inimestest rohkem. Kõige enam huvitab teda loodus, taimeid armastuse- ja pulmaaeg, mil avanevad õied ja lendleb ööloom Paremni kui ükski teine tema kaasaegsetest eesti Luukase-jüngeritest tundis Kristjan Teder ala lõhnu, värve ja helisid. Tema vanemad, õed ja vend olid maainimesed ja Kristjan Tederi ei suutnud ega tahtnud end maast laht rebida. Pärast kunstipõlve lõpetamist üüris ta 1930. a. Tartu Ropka eeslinnas krundi, istutas ala, ehitas maja endale ja tarud mesilastele. Nii sai Kristjan Teder mitte ainult kunstnik, vaid ka aednik ja mesinik. See elukutsete ühendus osutus õnnelikuks. Kunstnik Kristjan Teder maalides on ka aedniku nalivharras loodusenautlemine, uhkus ja rõõm omaenda kätega kasvatatu ilust. Sadu kordi ilalgi küllastumata, maa-

lis Teder õitsemist. Tagasihoidlikud karikakrad ja rukkililled, lopsakad krüsantheemid ja daalad, kuukannused ja astrid, tulbid, lõvilõuad ja alpikanid, õunapuud, sirelid, eksootilised mandlipuud ja palmid õitsevad neil maalidel igaüks isemoodi ja ometi sarnaselt.

Varasematel aastatel, Pariisis ja veel 1930. aastate esimesel poolel olid ülekaalus tumedad taustad ja esemelisest rõhutav plastilisus. Aastatel 1934—1935 läks Kristjan Teder kaasa eesti kunstis pead tõstnud elurõõmsa, õhulise ja värvika impressionistliku suunilusega, mis ammutas eeskujud Prantsusmaal. Isikupärase varjundi annab Kristjan Teder maalidele kirgaste, kõlavate toonide julge kõrvutamine ja vastandamine.

Sõjapäevil hakkas kunstnik järjest rohkem huvituma maastikumaalist,

kusjuures sinine värvierksus asendus summutatud toonidega.

Nõukogude võimu aastatel loobus K. Teder impressionistlikest maailmimõtetest suurema vormiseguse kasuks, kuid jäi truuks senistele teemadele: lilled, natüürmordid, maastikud, harva portreed. Ta oli üks neist, kes hoidsid meie maalikultuuri laitmatult tasemel. Toileageesid, rahuliku taustaga lillemaale, iseloomustab varasema värvierksuse säilimine kõrval püüd vormiüldistusele, maalitava struktuuri esiletõomisele.

Kristjan Teder maalide teemad polnud peaaegu kunagi päevakajalised. Helge ja optimistlik maailmataust, mida tema maalid väljendavad on aga alati austust ja kaasaminekut vääriv. See-aga — päevakohane, või kui soovite, aegumatu moodne.

Jüri Keevalik

Metalne külakost

vormimängu püsttelje ülaossa («Kvar-tett»), teisel sulgeb vormi nagu isene-se kompaktseks (n-ö «koguv vorm») «Viljakoristajatest» või haarab laiuse-dimensioonides sümmeetria püütl mängeldes (puidu, kirve ja labida motiivid «Metsarahis»). See sihikindel konstruktiivne, puhtskulptuuripärane vormimahtude ülesehitus, plastiliste motiivide otse tektooniliselt jõuline arendus annab Hutri töödele monumentaalse, ütleksin kaluse, põhjamaisel karoe ilme. See on kujuri hinnatav joon tänapäeva üha internatsionaalsemaks muutumas vormikõnes. Niisama järjekindlalt järgib autor ümarplastika ringvõrgeliste väljendusrikkust kõikides aspektides, ja ei leia teost, kus üks või teine külg oleks väljenduslikult tahaplaanile jäetud.

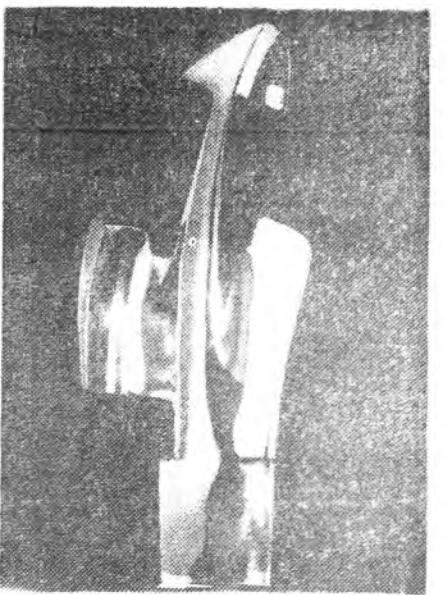
Sellelde ürgselt skulptuuripärasele printsiibile järgides väldib autor ilmetuid detaile, samuti nagu pooside ja tegevuse rääst kirjeldustki. See teeb naturaalselt vältimusega harjunud kunstivaatlaja sageli nõutuks. Kujuri vormiplastiliste võtete (vormi liikumiste, kontsentreerituse, koondumiste jne) keel jätkab nagu tabamatuks, sest puu-

duvad karakterseid üksiknähtust kirjeldavad detailid, nagu need esinevad autori vähem abstrahheeritud tööde puhul loomaplastikas ning portreedes. Kujuri loomingulise lähenemise põhimõtteid teades märkab autoril lõpliku ja isikupärase üldistuspüüde eel hulka rahejaase, mis kõik algavad loodusvormide vahetust vaatlusest.

Kujurile võib olla tänulik, et ta on ekspositsiooni lülitanud säärase, ütleksin mõistetavuse raheastmel seis-rat tööd, nagu «Kodust lahkumine», «Erakueeritu», mis mõjuvad jõuliselt, autoripoolse sügava sisemise elamusega veenvalt.

Kujuri Hutri produktiivne ja mitmetahuline looming hõlmab tähelepandiva taseme medal- ja reljeefplastika kõrval veel monumentaalseid ja monumentaal-dekoratiivseid suurvorme. Viimaste enamikust puudub piltlik ettekujutus. Seda kahjuks — sest autori püüdlused vahaplastikas viitavad just suureformaadiliste ülesannete edukusele.

Kõigi ametiülevade nimel Armas Hutri-le tänu, et ta nii teos kui sõnas



ARMAS HUTRI «Muistendilind «Rokki» (pronks, 1969)

naaberrahvaste kunstisuhetes siira ja sooja kontakti löi, mis eespidi loode-tavasti veelgi tiheneb.

Olay Männi

Klassikaline kirjanduspärand ja teater

(Algus «Sirp ja Vasar» nr-d 21 ja 22)

Muidugi, kõige vähem rahutust ja tüli tekitab on teater alati siis, kui tehakse lavastusi, mis kedagi eriti ei ärrita ja kedagi eriti ei liiguta, mis on teostatud mingil keskmiseks normiks kujunenud mõdukate mõtte- ja emotsioonide laengute tasemel. Kui aga sunnib teatris lavastusi, mis ses suhtes harjumuseks saanud normidest kõrvale kaldub siis tekitab vaidlused, diskussioone, maitsete kokkupõrked ning nendega kaasnevad mured ja rahutused — kas kõik on ikka korras ja kui pole korras, siis kui palju pole korras. Kas kõrvalekaldumised normist jäävad n-n normaalseste kõrvalekaldumiste piiridesse või ületavad nad need piirid. Nisuguseks lavastuseks on saanud Jaan Toominga «Enne kukke ja koitu» «Vanemuises», kusjuures üllataval kombel on vaidlustes keskseks probleemiks kujunenud küsimus, kas lavastuses on eesti rahvast ja balti feodaali näidatud õigesti või on neid näidatud valesti. Seega on jälle üles kerkinud küsimused, kuidas tuleb suhtuda eesti rahva ühte minevikulõiku, s. t. eesti rahva elamisest ja olemisest pärisorjuse perioodil. Üks etteheiteid lavastusele on pahan-damised selle üle, et Jaan Toominga lavastus näitab eesti rahvast halvema kui feodaali, kusjuures mõned on eriti protesteerunud selle vastu, kuidas lavastaja ja noor näitleja Raine Loo on lahendanud paruniproua kuju, milles mõningate kirjandustead-laste-kriitiseerijate arvates ei ole küll-laldaselt näidatud paruniproua kui feodaali juumust. Eelkõige on sellise nähtusega nagu juumus, alati nõnda, et see, mis ühele näib juba olevat liiga, on teisele vähe, ja ümberpöörduvalt. Järelikult on jällegi tegemist kriiteeriumiga, millel puudub objektiivne väärtus.

Sellepärast jääksin andud küsimuses teatri ja sääraste arvustajate vahelises diskussioonis arbitriks pigem Tartu ja Nõo need koollilapsed, kes kirjutavad: «Raine Loo kehastiand suurproua Helene Agneta Chopitzky on koos oma venna Karl Fabianiga teinud feodaalajastu parastiltevat ja ehmimistlikult toored eadikud, kes võivad oma isiklikes huvide rikkuda isegi tsari käsku. Mõlema näitleja osatähtsime on näansirikas ja kuulub lavastuse õnnestumiste hulka.» Ja «Suurproua Helene Agneta (näitleja Raine Loo) teadis, kas ta on. Polglik grimass ei koo ta huultelt ega jää kihiak kehast, kui valitsejana alamaid silmab.» «Helene Agneta jääb oma olemuselt siiski juumaks eozoltski.» jne.

Teatavasti on lapsesüü kunagi varemgi kõige targemalt otsustanud küsimus, kas kunjal on püksid jalas või ei ole. Ja seepärast ma arvan, et ka selles küsimuses me võime usaldada emotsioonidele vastuvõtlikumaid lapsi kui — tohib, ei tohi — mõistsuslikult kalkuleerima harjunud täiskasvanuid.

Et avaldada oma arvamust kunsti-teose kohta, tuleb süveneda kunstniku loomingumaailma, tuleb eelkõige täielikult loobuda kõikteadva kohtuniku osast ja pirduda esialgu ainuüksi kõrvalise tunnistaja ja pealtvaataja osaga. Seda nõuet rõhutas juba Belinski, kes ütles: «Ei saa poeeti mõista, olemata mõni aeg tema ainumõju all, armastamata vaadata tema silmadega, kuulda tema kõrvadele, kõnelda tema keeles. Ei saa tundma õppida Byronit, olemata mõnda aega vaimult byronist, Goethe't — olemata goetheist, Schillerit — olemata schillerist jne. Muidugi, selline vabatahtlik võõralme aistum-tumine on alies poeeti ekstaatiline imetlemine, mitte aga tema rahulik, range ja tõeline mõistmine — ja selle mõistmiseni võib jõuda ainult ülemineku kaudu vaimustatud imetlusest kül-mavereliselts-rahulikuks vaatlusele: see poeeti imetlemine on aga esimene ja vajalik moment (minu sõnend-us — K. I.) tema tundmaõppimise protsessis.» (V. Belinski «Valitud artiklid» II, RK «Ilukirjandus ja Kunst», Tallinn 1949, lk. 297—298).

Belinski eespool toodud seisukoht peaks üldiselt teada olema. Kuid viimasel ajal on see nüüvord unarusse vajuma hakanud, et lausa hädatarvlik on seda meenutada. Kuivõrd aga eeltoodud etteheide feodaalide kujutamise osas on ideelis-politilises kal-lakuga, siis nende kriitiseerijate rahustamiseks, kelle jaoks paruniproua on liiga noor ja ilus, võib meelde tuletada, et kurja väliselt ilusamana näitamine on igivanu kunstivõtteid, mille alged ulatuvad juba muinas-juttudesse. Tuletagem siin meelde «Lumivalguse ja seitse põialpoisi» kurja ja ilusat kuningana — nat ja veel palju teisi ilusaid ja kurje inimesi muinasjuttudes ja kirjanduses või vanasõnu, nagu: «Kõik ei ole kuld, mis hiilgab», «Ehkki us-si keel on uus, siiski kuri kihvt tal suus» jne., jne.

Teine etteheide lavastusele on selles, et eesti rahvast olevat näidatud soovavalt loomastunud, orjameelsena jne. On tõsi, et eesti rahva ajaloos on teodaalide vastu võitlemise hilgavaid lenekulid. Eesti rahvas on, ja võibki unke olla Lembitule ja Ümera lahingu-le. Eesti rahvas võib unke olla Jüri-ko ülestõusu ja selle ülestõusu nimel on tal õigus enesele välja mõelda ka Tasuja ja uskuda selle väljamõeldud, kangesti idealiseeritud ja roman-tilise Tasuja olemasolusse, ja uskuda ka veel tulevikus väljamõeldavate teodaalse orjuse vastu võitlejate kunstilistesse kujudesse, kui neid veel vaia on välja mõelda. Sest aktiiv-sed feodalismi vastu võitlemise mo-mendid eesti rahva ajaloos on kind-

lasti need nähtused, mida veel väga kaua idealiseerida ja romantiseerida võib. Kulgi päris täiskasvanutele mää-ratud kirjandusteostes ei maksaks vist kunagi unustada Lenini mulgavat suhtumist retsepti «Meid ülendav pet-tus on meile kallim kui arvutud ma-dalad tõed.» (Lenin. Teosed. 37. köide, lk. 310).

Kui me aga kogu feodalismi võimal-olemise perioodi Eestis tahame näha ainult selliste rahva ülestõusuhetkede romantilises valguses, siis jõuame me praktikas samasuguse liialdatud mine-vikuülistamiseni, mille nähteid nõu-kogude kirjandusteadlased ja ajaloolaa-sed mõningate Kaukaasia rahvaste puhul on juba ammu ja korduvalt hukka mõistnud, juhtides tähelepanu sellele, et jaades mineviku puhul kunstis ainult mineviku romantilise käsitlemise juurde, viib see paratama-tult ja loogiliselt ajaloo võltsimisele ja natsionalistlikult piiratud ainult oma rahvuse ülistamisele. Alnuke tee selle ohu vältimiseks on ajaloo karm, ob-jektiivne, iga konkreetse ajaloolise si-tuatsiooni vastav käsitlemine ja meeldetulemine.

Lenin ütles, et ajalooliste sündmuste puhul on tarvis otsustada hulkade ja klasside liikumiste üle tervikuna, mit-te aga üksikute gruppide liikumiste ja meeleolude järgi. Lenin on kordu-valt ja mitmel pool rõhutanud, et mit-te alati ei ole rahvas revolutsioonilises seisundis. Et rahvas revolutsioonilise-st võitlusest võib ka väsida, sellest räägivad samuti Marx ja Engels. Näi-tekse analüüsib Marx seda nähtust põhjalikult oma teoses «Louis Bonaparte'i 18. brumaire» ja rõhutab, et just rahva väsimise tõttu saigi võima-likuks Louis Bonaparte'i võimulepääs.

Väär ja idealistlik, läbini natsiona-listlik on kujutus, nagu oleks ükskõik missugune rahvas igavesti ja alati kõi-kidel ajaloolistel perioodidel ja si-tuatsioonides mingi ühtne vastuolu-deta tervik.

Tegelikult esineb aga neid hetki, kus mingi rahvas on ühtne, või vähe-malt rahva absoluutne enamus on ühtne, klassiühiskondade tingimustes üpris harva. Ja iga rahvuse võimal-olev rõhujate klass on alati püüdnud kõik teha, et rõhutus rahvahulkade ühtsust lõhestada. Selle eeltingimuseks oli aga pikkadel aegadel rahvahulkade kirjaoskamatuses hoidmine, mida oli kõige kergem teha kiriku ja kõrtsi, s. t. usu ja viina abil. Just usu ja viina «sõbraliku koostööga» orjastati Aaf-rika kunagised vabad rahvad ja pan-di isegi vastastikkü üksteist tappa, ja kuna viin on veel kindlam ja kiire-mini mõjuv vahend kui usk, siis Põhja-Ameerikas juba ei hakatudki enam eriti palju aega viitma indiaan-laste usklikuks tegemisega, vaid joo-deti neid ka lihtsalt surnuks. Ja et see usk, mida Eestimaal kirikukantslit-est vägisi kirikusse aetud talupoega-dele oma kanges eesti keeles jutlusa-sid sakslastest pastorid, eesti talume-hele külge ei hakanud, siis jäigi ka Eestimaal peamiseks rahva teadvuse, mõtlema- ja võitlusvõime hävitajaks viin. Seda aga, et viinavõtmine võib muutuda pikapeale halvaks harjumus-eks, mille tulemusena kaob kõige algilisemgi inimväärikus ja häviv isiksus, on juba tõestanud ja tõesta-vad teadus ja argielu praktika kogu maailmas ka tänapäeval.

J. Toominga lavastusele on ette heidetud, et selles vastandatakse rahvas üksikisikule. Muide, see etteheide on Kitzbergi pu-hul Eestimaal vana, väga pika ja pulstunud habemega. Ka «Libahundi» käsitlustes on mitmel ja mitmel korral ette heidetud rahva julma suhtumist Tiinasse. Säärased etteheited lähtuvad just juba eespool mainitud idealisti-lkust, väärast kujutlusest, et rahvas on mingi igavesest ajast igavesti kõr-gele ideaalide eest võitlev õilis õnd-sate inglite koor.

Kui see kõikidel ajaloolistel aegadel-ni oleks olnud, kas siis üldse oleks võimalik olnud inkvisitsioon, kes oma hukkamised avalike vaatamängudena turuplatsidel läbi viis, kas siis oleks võimalik olnud Prantsuse revolutsioo-niga kaasnenud suurte rahvahulkade silme all toimunud avalikud giljoti-neerimised, kus täna päid raiuti neil-

samadel inimestel, keda seesama rah-vas alles eile oli hõisates tervitanud. Kui rahvad nii homogeenselt õilsad, head ja targad oleksid olnud, kas siis oleksid üldse võimalikud olnud Esimene ja Teine maailmasõda? Kas tuleb see, et tänapäeval Ameerikas protestist Vietnam sõja vastu võtab osa ikkagi üsna väike protsent ameerika rahvast sellest, et Ameerika rahvas on mingi erilne, verehimuline ja julm üle maa-ilma kokkukorjatud inimeste kogu, või tuleb see ka sellest, et rahvad ei talpa ka tänapäeval veel mitte alati ja kohe, mis on hea ja mis on halb, nii nagu kunagi ka vene rahvas papp Gaponi juhtimisel Talvepalee ette minnes arvas, et ta toimib õigesti, kui ta usub Gaponi ja mitte neid, kes rääkisid tsaarilt palumise mõtetusest. Ja lõpuks — mida siis oleks pidanud selle rahva puhul tegema partei, kes teatavasti Gaponi juhil läks koos rahvaga Talvepalee ette, kuigi ta tea-dis, et rahvas antud korral talitab va-lesti. Kas oleks siis partei pidanud löö-ma käega sellele eksiteel olevale rahi-vale, või peaks ta nüüd tagantjärele selle ajaloolise fakti surnuks vaikima, või koguni vene rahva erilise õilsuse ja hingelise sügavuse väljenduseks kuulutama? Ka selles situatsioonis olid ju vastamisi suured rahvahulgad ja üsna väike grupp teadlikke partei liikmeid.

Mida me siis nüüd Jaan Toomingale ja tema lavastusele ette heidame? Kas tõesti seda, et ta näitab, kuidas mõis rahvale viina pakub, ja rahvast viina jooma sunnib? See on ju ajalooliselt õige ja selle nähte hukkamõist on ka õige. Kas seda, et ta pärisorjuse-aeg-sed eestlasi näitab nagu ikka päris-orje, kelle kohta Lenin ütles: «Ühis-kondliku töö feodaalne organisatsioon püis kepidistipliini najal, kusjuures töörahvas, keda riisus ja mõnitas kä-pustais mõisnikke, elas äärmises pime-duses ja oli äärmiselt alla surutud.» (Lenin. Kogumik «Ideoloogilistest tööst», lk. 249.) Just seda äärmist pimedust ongi Kitzberg näidanud. Ja just selle pimeduse tõttu laseb ta teisi pärisorje orjuse vastu protesteerima hakanud Antsu üle irvitada, talle vägisi viina kurku valada jne. Ja just seda päris-orjade äärmist pimedust, äärmist alla-surutust näitab lavastus suure emot-sionaalse jõu ja vihkamisega.

Mida me sellise lavastuse, sellise la-henduse vastu protesteerides tahame siis öelda? Kas seda, et Lenini kirjel-datud pärisorjusele tüüpiline olukord eesti rahva pärisorjusepõlve kohta ei käi? Või protesteerime me sellepärast, et see on nisugune ajaloo häbi, mil-lest rahvusliku au säilitamise nimel tuleb nüüd juba vaikida? Või on see üks neist paljustest kur-badest ajaloo õppetundidest, mi-da eestist rahval tuli läbi teha seepärast, et ta geograafilise asendi tõttu oli teel, mille kaudu kunagi saksa feodaalide, hiljem saksa imperia-listide «Drang nach Osten» sõjatee läks? Neile aga, kes tunnevad «Laseb käele suud anda» etendusepühul oma rahvusliku uhkustunde solvatud ole-vat, tahaks meenutada Lenini artik-lit «Suurvenelaste rahvuslikust unku-sest», milles ta küsib: «Kas meile, suurvene klassiteadlikele proletariaas-tele, on võõras rahvusliku uhkuse tunne?» Ja siis meenutab Lenin Tšer-nõvski sõnu, kes pühendades oma elu revolutsioonile, ütles samal ajal oma rahva kohta: «Haletemisväärne rah-vus, orihavtus, ülat ala — kõik on orjad.» Kuid edasi ütles Lenin: «Me oleme tulvil rahvuslikku uhkustunnet ja sellepärast just eriti vihkame oma orjameinevikku...» (minu sõrendused. K. I.).

Ja veel edasi: «Keegi pole süüdi sel-les, kui ta on sindinud orjana; kuid ori, kellele on võõras mitte ainult oma vabaduse taotlemine, vaid kes õi-gustab ja ilustab oma orjapõlve, sää-rane ori on lurius ja narkuakel, kes kutsub õigustatult esile vihkamis-, põlgus- ja jätkustunnet.» (V. I. Lenin. Teosed, 21. köide, lk. 82—86.)

Lenin on need sõnad öelnud küll palju aastaid tagasi, kuid mõte sel-liest, et ori pole süüdi, et ta on sindi-nud orjana, et on olemas orjad.

kellele on «võõras vabaduse taotlemine» ja kes sellestõttu vää-rivad vihkamis-, põlgus- ja jätkus-tunnet, jääb kehtima alati, kui me räägime ükskõik millise rahva pärisorjusepõlvest. Unustada balti-sakslaste, mõisnike aastasadu kestnud vägivaldade eesti rahva suhtes praegu, kus Lääne-Saksamaal on terved insti-tuudid, kes tegelevad «Ostseeprovint-side» uurimisega, kus alles hiljuti ta-heti välja anda Eesti, Läti ja Leedu heliloojate laule «Ostseeprovintsi lau-lude» nime all, kus revanšism ja uus-natsism jälle pead püüavad tõsta, oleks lubamatu.

On tõesti juba aeg selgeks teha, kui-das tuleb meil, nõukogude kunstnikel, kirjanikel, kriitikutel üldse suhtuda eesti rahvasse ja tema minevikku. Kas järelärkamisaegse sentimentaalsuse, enesehaletsuse ja -imetlusega, või tuleb meil suhtuda oma rahvasse nii, nagu suhtus kriitiliselt eesti rahvasse Vilde, kui ta kirjutas oma «Külmale maale», «Raudsed käed», «Mäekõla piimame-he», «Tabamata ime». «Side» jne. Nagu suhtub kriitiliselt eesti rahvasse Tam-msaare kogu oma loomingus. Nagu suhtus oma teostes kriitiliselt eesti rahvasse August Jakobson. Ja nagu on suhtunud kriitiliselt oma rahvasse pal-jud teisedki eesti kirjanikud-realistid.

Muide, arvustaja sõltleb etenduses «Oli kevad, suvi, sügis» Evald Aavikut, et ta Jaanus Rood mängides on sellest «tublist ja asjalikust» kalurinoorukist te-nud antipaate tüübi. Kuid kas kriitik on mõelnud sellele, mis vahe on tema «tubli ja asjaliku» Jaanus Roo arpgüksikul rüskamisel Simon Vaa onni kinnise ukse taga ja Tammsaare Pearu pussiga mõõda aiateibaid kolitamisel ja «verd välja task-ma» kutsumisel? Pole ju mingit vahet. Ja kas on ka Pearu püksata kaevuraketal kukkumine eesti rahva lüsete positiivsete omaduste väljendamine või näide nähest, mida Marx nimetab «maaelu idiootsmiks»?

Mõni aeg tagasi toimusid meil Eestis kahtluprotsessid nende eestlaste üle, kes saksa okupatsiooni ajal hitlerlikes koonduslaagrites tapsid inimesi ja kel-lest paljud ennast kohtus kuidagi süüd-lasena ei tundnud, sest nemad olid ainult «käsku täitnud». Kas ei olnud need inimesed palju hirmsamad kui need kirjaoskamatud pärisorjad, kes mõisa käsku täidavad, kui nad Antsu vägisi jooma sunnivad ja keda näida-takse «Laseb käele suud anda» etendu-ses? Need hiljutised fašistide käsilased on ju halvamad, tuhat korda halvamad, sest isegi need teomehed, kes algul on Antsuga konfliktis, kuna see neist «pa-rem tahab olla» (muide, ka see on ju iidne konflikt, et teatav äärmises pime-duses olev grupp inimesi ei mõista ük-sikut, kes neist millegi poolest erineb; seda konflikti on kirjanduses näidatud palju ja palju kordi ja seda on muide näidanud ka Gorki) ja keelduvad siis, kui mõisavõimud Antsu hakkavad poliitiliselt süüdistama. Antsu vastu tunnustamast, kinnitades, et nemad «midagi ei tea», «ei mäleta», «pole kuulnud». Kas ei ole seda kaitsevahen-dit — mitteteadmist, vaikimist osasu-guste kaitsemiseks tänapäeval kasuta-nud tuhanded ja tuhanded inimesed, kui nad rahva vabaduse eest võitleja-tena kapitalistlikus maailmas on sat-nud politsei küüsi?

«Laseb käele suud anda» lavastuse puhul on jälle kord kostnud küsimus sellest, kas ja kuivõrd lavastajal on õi-gus autorit muuta. Kõigepealt me pole ju tänase päevani veel hukka mõistnud seda, mida tegi Süstite 1940. aastal «Libahundiga», kui ta Kitzbergi üld-tunnustatud, parimale, terviklikumale draamateosele lisas näidendi esialgsest käsikirjast terved uued stseenid ja te-gelased. Jaan Toominga lavastuses aga pole teksti lisatud, on ainult peale nende rahvalaulude, mis Kitzberg ise on näidendisse pannud, toodud sisse veel teisi rahvalaule ja üks luuletus eesti tänapäeva luuletajalt. Ja tänu just lisatud rahvalauludele tuleb la-vastuses välja pärisorjadest rahva vä-givallaga mahasurutud ja viinaga ui-mastatud vabaduseiha. See avaldub eriti sellistes rahvalauludes, nagu «Oleks minu olemine», «Mis see jumal-meid on loonud». Just rahvalaulude kasutamise tõttu (muide, mille esitamise laadi kohta kõik meie rahvalauletead-lased ja muusikud on andnud lavastu-sele kõrge hinnangu) saavutab la-vastus lõpuks selle, et «Enne kukke ja koitu», mis varasemates lavastustes oli vaid üksiktegelaste kurba saatust näi-tav sentimentaalne melodraama (kus-juures autori püüe kangesti näidata ka paruniproua hingelist draamat jättis paratamatult pealtvaatjaid alati kül-maks), on kõne all olevas lavastuses saanud suureks rahvatragöö-diaaks, jäädes samal ajal ka rahva enese ja tema mineviku suhtes ikkagi kriitiliseks, kusjuures see kriitika tu-gineb konkreetsetele ajalookogemuste-le, nagu seda nõuab marksistlik mine-vikukäsitlus.

Neile aga, kellele vastuvõtmatu on lavastuse uudne vorm, tuleb veel kord meelde tuletada Lenini sõnu: «Pole kahtlust, et kirjandusliku tegevuse suhtes on kõige vähem võimalik mehaa-niline võrdustamine, nivelleerimine, enamuse võim vähemuse üle. Pole kahtlust, et selles asjas on tingimata vaja kindlustada isikliku initsiatiivi, individuaalsete kalduvuste suuremat vabadust, mõtte ja fantaasia, vormi ja sisu vabadust.» (V. I. Lenin «Kirjandu-sest ja kunstist», lk. 92).

Kuigi need sõnad on öeldud ammu, kehtivad nad ka tänapäeval. Ja kuigi nad on öeldud kirjanduse kohta, on meil õigus neid laiendada ka kõikide teiste kunstide kohta.

MISON

valmis
teoksil?
kavas

MERIKE
PAU on meie
tõlkijate peres
uus tulnuk. Te-
ma esimene
tõlkearaamat oli
kaasaegse
gruusia kir-
janiku N.
Dumbadze

«Mina, vana-
ema, Tilko ja
Iliarion». Sel-
les vanemale
kooliale mõl-
du raamatus
oli veel teinegi
jutustus —
«Ma näen päi-
kest», ning
need nägid ühiselt trüki-
valgust «Eesti Raamatu» väljaandel
1968. Aasta varem oli Merike Pau
lõpetanud Tartu Ülikooli vene keele
ja kirjanduse osakonna, kuuludes
seejuures viimased poolteist aastat
Tbilisi Riikliku Ülikooli perre, kus
ta algul kuulas gruusia keele, hil-
jem, kui keel enam-vähem käes, ka
gruusia kirjanduse loenguid.

Nüüdseks on temalt lugejateist
jõudnud veel kaks tõlketööst gruusia
keelest — vanemast kirjandusest D.
Tšonkhadze «Surami kindlus» (sa-
muti 1968) ja uemast proosast G.
Saberashvili «Surnute päike» (1969).
Käesoleval aastal peaks neile lisand-
uma K. Gamsahhrida ajalooline
romaan «Suure meistri käsiv», mille
tõlke käsikiri on ka juba kirjastuse-
le ära antud. Viimane on tema
poolt eestindatud gruusia proosakir-
janikest nimekaim ja raamatu tõl-
kiminegi kõige vaevanõudvam kõi-
gist senistest gruusia kirjanduse
tõlgetest.

Et Merike Paust sai just gruusia
kirjanduse tõlkija, on tema enda
arvates omajagu juhus, nagu on ol-
nud mitmed nisugused valikud va-
remgi. Algas kõik äkki avanenud
võimalusest, aga samuti huvis selle
maa kultuuri vastu. Aastate jooksul
on huvi süvenenud. Kuigi, lisab ta,
ega gruusia kirjanduse tutvustamine
meie lugejale polegi nii kerge,
nagu esialgu võib tunduda. Eesti ja
gruusia kirjanduse traditsioonid on
küllalt erinevad ja võib juhtuda, et
teos või koguni terve kirjaniku loo-
ming, mis kodumal on suurte taga-
maadeaga, võib lugejast, kes sealset
kirjanduslikku ja kultuuripärimus-
likku õhk-konda ei tunne, küllalt
kaugelt jääda. Jääb loota, et koos
gruusia kirjanduse tõlgete arvu suu-
renemisega meil oma gruusia kir-
janduse lugejaskond tekib.

Ainult gruusia kirjandusega ta
siiski piirduda ei kavatse. Hiljaageu
ilmus «Loomingu» Raamatukogu»
järelkordse väljaandena Merike
Pau esimene suurem tõlge vene
keelest, nimelt V. Tendrakovi
«Agoniia». Bulgaaria keelest on ta
eestindanud, esialgu küll Aleksan-
der Kurtna abil, Nikolai Haitovi
näidendi «Koerad». Ja veel on tal
tekkinud huvi tamiili keele vastu,
mida hakkas õppima Tbilisis, sest
Tartu ülikoolis tamiili keelt ei õpe-
tata. Sellest India keelest ta esialgu
midagi tõlkinud veel pole, aga ka-
vatsusel on küll.

Lähemad ja konkreetsemad tule-
vikukavatsused on ikkagi seotud
gruusia kirjandusega. Kirjastus on
soovinud gruusia muinasjutte kog-
gu. Luulet tahaks eesti lugejale
ulatuslikuma valikuna tutvustada
Ana Kalandadze või Galaktion Ta-
hidze loomingut, proosast midagi
Thamaz Tšiladzel. Vanemast klassi-
kast kindlasti kunagi Važa Pšave-
lat.

Nõukogude kirjandus välismaa raamatuturul

Kirjastusel «Meždunarodnaja Kniga»
on pidevad ärisideid rohkem kui
tuhanda raamatu-, muusika- ja margi-
limga sajas riigis. Tänavu, V. I. Le-
nini juubeliaastal paneb kirjastus eri-
list rõhku suure uhi teoste ja kätasa-
davaks tegemisele välismaa lugejale.
Lenini teosed «Imperialism kui kapita-
lismi kõrgeim staadium», «Mis teha?»,
«Filosoofilised vihikud», «Marksismi
kolm alikait ja kolm komponenti»,
«Krim ja revolutsioon», «Üks samm
edasi, kaks sammu tagasi» ja mitmed
teised on juba jõudnud välismaa raa-
matuturule. samuti 42 köidet 55-kõr-
alist teostekoogumist, mis sisaldab
Lenini töid aastast 1897—1923 ning
rida temaatilisi kogumikke. Inglise kee-
les on ilmunud A. R. Williamsi teos
«Läbi Vene revolutsiooni» vietnami
keeles N. K. Krupskaja «Vladimir II-
jitš Lenin», telugu keeles «Mälestusi
Leninist», tamiili, suahili, jaapani ja
arabia keeles «Leninist», inglise,
prantsuse ja hispaania keeles «Lenin
meie elus» jne.

Lenini teosed on tõlgitud ja ilmu-
nud Bulgaarias, Mongoolia Rahvava-
hriigis, Ungaris, Saksa DV-s, Poolas,
Rumeenias, Tšehhoslovakkias jne. Le-
nini teosed on tõlgitud ka inglise, itaa-
lia, prantsuse ja hispaania keelde.
Tooste 4. väljaandeks järgi on tõlgitud ja
ilmunud valikkoogumik jaapani keeles.
Laialdases valikus on varuks ka nõu-
kogude tehnilist, teaduslikku, mediti-
silistist, pedagoogilist ja lüu- ning
lastekirjandust vene, teiste nõukogude
rahvaste ja võrkeeltes. Huvi pakuvad
kindlasti ka uued grammatonilaadid
Lenini kõnede ja tema lemmiklaude-
ga ning väljaoastavate revolutsioonilise
ja tõelislikumise tegelaste sõnavä-
udega Lenini kohta (W. Pieck, M. Tho-
rez, G. Dimitrov, Ho Si Min jt.).

KIILA KÜLASKÄIGULT

Möödunud nädalavahetusel viibis
Tallinnas parkumisele Kiila rüh-
mituse liiget, nende hulgas osutaja-
liikmeid Elvi Sinervo ja Maija Sa-
vutie, nooremaist Helsingi Linna-
teatri hästitunud lavastaja ja kõr-
geima teatrikooli rektor Kalle Holm-
berg, kirjanikud ja kriitikud Aulikki
Oksanen, Max Rand, Auli Tarkka,
Jouni Lompola, Keritu Kaunistkan-
gas jt. Laupäeval tutvustasid külla-
lised meie loominguliste liitude liik-
meile oma loomingut ja tegevuse
põhimõtteid.

1936. a. rajatud vasakpoolsete vaa-
detega kirjanike rühmitusest, mille
koosseisu on kuulunud näiteks Pen-
ti Haanpää, Arvo Turtiainen, Katri
Vala, Jarno Pennanen, Elmer Dikto-
nius, praegune Oulu ülikooli kirjan-
dusprofessor Raoul Palmgren, Aatos
Virtanen, ütles seisujuhatavalt mõne
sõna Elvi Sinervo, selgitades muu-
hulgas, et Kiila — see pidi tähen-
dama kiilu musta öösse.

«Missugune on Kiila praegu, kui
otsene välisurve ei ole nisugune
nagu kolmekümnendail aastail?»
jätaks kõnelust rühmituse nüüde
esimees Raiku Kemppi. See on ainu-
üksi kirjanike ja kunstnike koondi-
sest ikka enam avardumas kultuuri-
töörorganisatsiooniks, mille liikmeid
ni 250. Määrates rühmituse asendit,
kuulutas Kiila 1969. a. programm
selle tegemise põllislikumise koos-
tisosaks, rõhutades eriti: «Tuleb luua
eeldused, et vabanetaks ühepoolseist
kunstiarusaamadest ja ääbloomist.
Kuna kultuuri eest maksavad kõik,
ei saa kunsti olla ühiskonnas oma-
ette ja kuuluda ainult üksikule,
vaid kultuuriüritused peavad olema
kõigile kättesaadavad.»

Ritva Holmbergi koostatud ja ju-
hitud sõnalis-laululise programmi
esitasid Kalle Holmberg, Elvi Siner-
vo, Aulikki Oksanen, Reijo Frank,
Hellevi Härkönen ja Pekka Milo-
noff.

KULTUURIAREENILT

Parisi Grand-Palais's avati maikuu lõpul V. I. Lenini 100. sünniaastapäevale pühendatud näitus, mis kestab kaks kuud. Külalistajale demonstreeritakse filmi «Elav Lenin», samuti foto-panoraami vanast Simbirskist. V. I. Lenini sünnilinnast. Mitmesugused eksponaadid (dokumendid, raamatud, manuskriptid, fotod, Lenini kuulunud esemed) kajastavad Lenini elu ja võitlust NLKP rajajana ning Nõukogude riigi loojana. Eri osakond näitusel käsitleb Lenini elu Prantsusmaal (detsembrist 1908 kuni juunini 1912). Siin tutvustatakse Marie-Rose'i lüüvat, Longjumeau'd, Rahvuslikku Raamatukogu ning Sorbonne'i ülikooli raamatukogu, Montsouris' parki, Bomboni küla, mereäärset puhkepaika Pornici ja paljusid teisi kohti, kus on viibinud Lenin. Prantsusmaa raamatukogude töötades kirjutab Lenin üle 500 artikli, märkmeid, ettekandeid ja kirjut, nende seas «Vehhi» kohta, «Herzeni mälestuseks», «Kommunisti mälestuseks» ja palju teist. Siin lõpetas ta ka oma suurteose «Materialism ja empiriokrititsism».

Marksi-Leninismi Instituut Moskvas sai neil päevil väärtusliku kingitu-

se: kommunistide hümn «Internatsionaali» esimese väljaande eksemplari, mille on kirjutanud laulu looja Eugène Pottier. Kinkija oli Marzuerite Eckert, prantsuse töölislüüetaja 67-aastane lapselaps.

Saksa DV kaasaja karikaturistide tööde näitus, mis koosneb viimaste aastate loomingust, avati hiljuti NSV Liidu kunstnike klubi ruumes Moskvast, Kaalukas osa väljapanekuist käsitleb rahvusvahelisi teemasid.

Manitoba ülikooli biblioteegis ja Winnipegi avalikus raamatukogus kestis kuu aega V. I. Lenini pühendatud raamatu- ja plakatinäitus. Korraldajaks oli linna kooperatiivraamatukauplus koos nimetatud raamatukogudega. Näitus külastasid sajad huvilised, peamiselt üliõpilased. Örituse puhul korraldati Manitobas mitmeid ja loenguid ning näidati filme.

Londoni teatris «Old Vic» algavad Moskva Kunstiteatri külastused. Esinetakse Tšehhovi «Kajakas» ja Pogodini näidendiga «Kolmas pateetiline».

Hiljuti tähistas Itaalia näitekirjanik, režissöör ja näitleja Eduardo De Filippo oma 70. sünnipäeva. Nõukogude üldisus tähistas seda õhtuga Moskva Vallikirjanduse Raamatukogus.

Moskvas toimus Maksim Gorki «lu käsitleva filmi esietendus. See sisaldas rohkesti dokumentaalvõtteid M. Gorki sõprade ja sugulaste keskel, kirjaniku kohtumistest töölise ja talupoegade ning tema esinemisest Nõukogude kirjanike I kongressil 1934. aastal. Filmis leidub ka võtteid Gorki Itaalia-aajargust.

Peallinna filmiklubis demonstreeriti Nõukogude—Itaalia ühisfilmi «Päevali», milles mängivad Sophia Loren, Liudmila Savelleja ja Marcello Mastroianni.

Lähemall aastal püstitatakse Moskva ülikooli lähisel Rahvusvaheliste Suhte Instituudile uus hoonetekompleks. Peahoones leidub kaks suurt audioroomi lalkraanifilmide näitamiseks. Instituudisest televisioonikeskust rakendatakse samuti õppeprotsessis. Eri-

list tähelepanu pühendatakse raamatukogule (ligi miljon köidet) ja informatsioonikeskusele.

Leningradis. Ermitaži Rastrelli galeris avatud näitusel esitatakse Jugoslaavia kunstnike loomingut, peamiselt monumentaalmaale ja -skulptuure Belgradis freskode kogust.

Baškiiri Kunstimuuseum on tööranud juba viiskümend aastat. Suured teened muuseumi asutamisel on välja paistval maalikunstnikul M. Nesterovil, kelle nime muuseum kannab. Kunstnik kinkis muuseumile 30 maali, millele lisandusid I. Repini, V. Bakšjevi ja teiste teosed. Praegu on muuseumil üle 1000 eksponaadi.

Dušanbes avas uksed kino «Tadžikistan», kus demonstreeritakse suure formaadiga, tavalisi ja lalkraanfilme. Kinosaal mahutab üle 800 filmisõbra. Ka Leninabadis avati tänavu uus kino.

UNESCO ekspertide komisiooni arvamust mööda tuleb, et kunstiteoseid varustada passiga, et saada jagu kunstiväärtustega handeldamisest. Riigist väljaviimisel peavad iga kunstiteosega kaasas olema pass ja väljaviimisluba. Sellekohase lepingu projekt jagatakse välja UNESCO peakonverentsil käesoleva aasta oktoobris.

Kuulutati välja Viini linna 1970. a. auhinna kunstiteoste ja hariduse alal. Auhinnasajad on: kirjanik Friedrich Schreyvogel, publitsist Otto Leichter, maalikunstnik ja graafik Fritz Jarusch arhitekt Johannes Spall, an tikfiloloog Albin Lesky, keemik Hermann Kark, narviarst Viktor E. Fran kel ja koolidirektor Ferdinand Hübner.

Eeloleval sügisel ilmub Ernest Hemingway käsikirjalises pärandis ro maan «Island in the Stream» («Saar hoovuses»). Raamatu tegevuskohaks on Karibi mere piirkond. Romaani kangelaan, Ameerika maalikunstnik Thomas Hudson tegeleb raamatu esimeses osas süvaveekalade püüga. Teise osa tegevus areneb Teise maailmasõja ajal Kuubal, kus Hudson võtab osavõitlusest alveeleavade vastu. Heming way lese sõnade järgi on see «pari sent Hemingwaylt ilmunud raamat».

Budapestis toimunud Euroopa maa de kirjanike kohtumisel olid arutule sõjajärgne luule ja viimase veerandsajandi lüürika.

Saksa FV PEN-klubi keskus valis oma uueks presidendiks Heinrich Böhl. Kirjanik ise küll istungil ei viibinud, kuid andis nõusoleku ameti vastuvmise kohta.



ENTEL-TENTEL-TRIKA-TREI

Kui Eesti Televisioon mõõdunud sügisel lastesate «Entel-Tentel» eetrisse andis, võisid saate tegijad (režissöör Tiit Vahi, assistent Erich Rein, toimetaja Ülle Puusepp) kui ka televaatajad vaevalt mõelda, et sellest kujuneb aasta populaarsemaid saateid mitte üksnes lastele, vaid ka täiskasvanutele. On ju nii, et televaatajate ja raadiokuulajate arv võime vaid umbkaudu määrata (palju, vähe jne), seekord andis mingi konkreetseerimisvõimaluse saatesarja lõppkontserdile tulla soovivate hulk — ligi 15 000. Paarkümend kontserti andu on suur töö elukutselisele, ja nii tuli enamikul aasta läbi saadet jälgimaist ka lõppkontsert «Estonia» kontserdisaalis (lisaks anti veel neli korduskontserti) teelekraani ees kaasa elada.

Kuldriist, millesse aasta jooksul lauldi ligi paarkümmend laulu, on nüüd jälle avatud. Kuid ega ta pole suletud olnudki — vist igas peres, kus lapsi on, on nüüd igapäevased küllalised lauludena «Entel-Tentel» pärit, ja eks mõni Jorupill Jonn on pidanud ukse täna jama. Lõppkontsert tõi lastele kingituse — 14 uut laulu meie heliloojalt. Hindasid kaulaajad, žürii. Viimane tunnistas parimaks Uno Naissoo «Hirejah» (E. Kotta). Arne Oidi «Jänkujenka» (E. Niit) ja «Kaks Otti» (D. Normet) ning Boris Kõrveri «Mooskeetja» (E. Esop). Ja ülejäänud 10 (autorid E. Aarne, V. Lipand, J. Koha, R. Lätte, L. Veevo, A. Oit, B. Kõrver, L. Verlin). Ettevalmistused uueks hooajaks on käimas. Ootame, mida toob «Trika-Trei».

Pildid: helilooja Arne Oit, Georg Ots, kes kontserte juhtis ja saate populaarsemaid lauljaid Klariika Kuusk.

Kunstikroonikat

Möödunud nädala lõpul sõitsid Poola Rahvavabariiki Enn Põldroos ja Malle Leis, graafikud A'o Hoidre, Herald Eelma, Tõnis Laanemaa, Maret Olvet, Ants Sade, Tõnis Vint, Väino Tõnisson, kunstiteadlane Jüri Hain ja . graafikaeksperimentaaltökoja meister Voldemar Kann. Sõidu üheks eesmärgiks oli rahvusvahelise graafikabiennale külastamine Krakovis ja plakatiabiennalega tutvumine Varssavis.

2.—3. juunil toimus Moskvast NSVL Kunstnike Liidu juhatuse sekretariaadi koosolek, kus tehti kokkuvõtteid hiljuti toimunud V. I. Lenini 100. sünniaastapäevale pühendatud juubelinäitusest. Kohal oli ka Eesti NSV Kunstnike Liidu juhatuse esimees ja NSVL Kunstnike Liidu juhatuse sekretär Ilmar Torn.

(Algus 4. lk.)

raldab. Värvikaid, lustakalt kirja pandud koomilisi või vähemkoomilisi lugusid pudeneb autorilt ilma igasuguse pingutusega. Ja nendes lugudes, nende eluläheduses ja värskses, ühesõnaga — elulises materjalis on «Tondiöömaja» peamine väärtus.

Pärast kolhooside ühendamist üheks «Olevikuks» läheb autori ülesanne keerulisemaks. Milline kujutamiseviis jääb peamiseks, kuidas ühendada kõiki laade üheks tervikuks? Kiik jätkab endiselt vaheldumisi nalja ja groteski, tõsirealistlikku kirjeldust, pisut sentimentaalseid arutlusi üle ümber. Et nüüd elu kolhoosis kiiresti pahupidi hakkab minema, esimehe Jaan Laite pingutustele vaatamata muutub ka pihutuste tõsisemaks ja vihasemaks — kartulinooppimine poriloigust on vähem naljakas, rohkem traagiline nagu palju muudki. Ikka sagedamini lõovad läbi nukrad, ka traagilised põhitoonid, eriti seoses Jaan Laite unistuste ja nende luhumisega. Niisuguse materjali juures vist teistsiti ei saa. Aga stiilide virrvarr pole üheks tervikuks sulanud, üleminekud lähedav järeks, kaasa minek raskemaks. Killustatus, mis algul, mitne kolhoosi puhul tundus õigustatuna, hakkab nüüd mõjuma mõneti ebakunstiliselt. Pildirida jääbki pildireaks, päriselt pole autor neile kõigile enam eesmärki ega tagamaad leidnud. Üks eesmärk muidugi on — näidata kolhoosi allakäiku, aga ajapikku kujuneb see lihtsalt illustratiivseks, tõepoolest väheke olukirjelduslikuks pildivisandamiseks. Illustratiivsete piltide seast kerkivad märksa kõrgemale stseenid, millele autor on leidnud tõsisema pealisesande, mille kaudu ta näitab mingit murrangulist momenti inimeste või kolhoosi elus. Meelde jääb üldkoosolek, kus «Olevikuks» püütakse Luhtala asemele panna uut esimeest nimega Poolteist. Kuigi kuju on humoorikas, ei tee situatsiooni niivõrd meeldejäävaks uus häädaesimees ise. Kuivõrd see et kolhoosnikutes on selleks ajaks toimunud murrang, nad on hakanud mõistma, et ka neil endal on siin midagi öelda ja otsustada. Ja nad kasutavad seda õigust silmapilkiselt. Paraku pole sellisel stseenil raamatuse väga palju, ja mida lõpupeole, seda harvemaks nad jäävad. Oleks vahet ülepakkumine öelda, et see süsiline hõredus on ühe mehe teene. Aga et raamat teises pooles rohkem loigema hakkab, on vaieldamatu ja et selle poole silmapaistvamaks kujuks Oadu Panso kujuneb, siis läheb paratamatult osa süüst tema kanda.

Kui Kiige romaani kirevat ja rahvarohket tegelaskonda üksipulgi harutama hakata, on siin üpris mitmekesist materjali. Romaan pole psühholoogiliselt kuigi sügav, momentvõtted, millega ta inimeste mõttemaailma valgustab, iseloomustavad rohkem situatsioone.

9. mai 1945. Rahu! Sõda on lõppenud! Kauaoodatud võidupäev on saabunud! Rahu! Nii rõõmustav, nii uskumatu tundub see pärast sõja suuri kannatusi, et tahaks hõisata, laulda, nuta. Kui palju inimesi langes rindel, hukkus fašismis ikke all. Kui palju noored, kaotanud kõie lähedased inimesed fašismiohvritena küsisid endalt: mis saab edasi? Kuid nüüd on sõda lõppenud. Rahu!

Neid meie lavamuusikas seni käsitlemata teemasid kasutab helilooja Lydia Auster oma lühiballetti «Romeo, Julia ja pimedus», ja ooperinovellis «Maihommik», mis V. I. Lenini 100. sünnipäevale pühendatud lavastustena äsja RAT «Vanemuises» rambivalgust nägid.

«Romeo, Julia ja pimedus», mille tegevus toimub saksa okupatsiooni all kannatavas Tšehhoslovakkias, käsitleb kahe noore tragöödiat. Juudid Ester põgeneb meeleheitel parki, et mitte ilmutada juutide kogu-mispunkti. Tal õnnestub jääda märkamatuks lähenevale saksa patrullile. Keskkooli lõpetamisest üliõõmuse Pavel märkab pargis Estrit ning püüab temaga tutvust sobitada. Märgates neiu rinnal kuusnurka, tõmbub ta tagasi, kuid ühtlasi tunneb oma käitumisest häbi. Läheneva patrulli käest päästab Pavel neiu oma embusse haarares ja nii märki varjates. Hirm lähebend neid ning Pavel pakub Estrile varjupaika oma kodus. Kuid ka seal

ne kui karaktereid endid. Autor on seadnud eesmärgiks kolhoosi arengu (kui selle all saab mõista ka tagasikäiku) näitamise, inimeste, nende karakterite arenguga pole ta jõudu proovima hakanud. Prolla jääb Pröllaks, Kosta Jans on lõpus sama Kosta kes alguses, kuigi ta jälle mõne sõna lausub, samuti Pärt Pree ja teisedki. Vast Jaan Laite puhul saab kõnelda mingist muutumisprotsessist. Ent seegi on otseselt seotud

«Tondiöömaja»

kolhoosi allakäiguga ja sellisena küllalt illustratiivne. Lootuste kadumine, kokkulangemine, areenilt taandumine — nii võib seda protsessi ehk kokkuvõtlikult esitada. Aga uue esimehe Ants Ernesaki tulles on ta jälle valmis rivisse astuma. Nii et murrang pole kuigi jääv ega sügav.

Aga Oadu Panso? Kas ei ole tema tee kolhoosini üks iseloomulikumaid, tema areng veendunud individualistist eesrindlikuks kolhoosnikuks (mida me küll veel ei näe, aga usume) tüüpiline ja samas sügav, ajastu suhtes paljutähenduslik kujunemine? Oadu Panso, eesrindliku lüpsja Minna Panso elukaaslane, porsakasvataja, lõpaja ja naljamees, kes läbi raskuste lõpuks leiab tee kolhoosi — kas selles ei võiks näha koguni romaani põhitelge, sündmusi mõtteliselt ühendavat lüli? Kindlasti oleks see võimalik, ainult et praeguse teostuse juures seda pole. Autor on jätanud Oadu lihtsalt naljamehe osasse, kes rändab, lõbutseb ja lõõbib ja ainult vahel pohmellis peaga tehet kahetseb. Võib-olla ta lõpuks tõesti läheb kolhoosi. Ent kaugeitki mitte sise-mise arengu, asjade ümberhindamise tulemusena, vaid seepärast, et ta oma porsareiside ja joomistega ajab ka heasüdamliku Minna nii vihaseks, et too temaga vana moodi enam ei lepi. See on väline sündus, mis Oadu lõpuks kolhoosi viib, mitte sise-mise küpsemise protsess. Ja sellisena jääb too minek romaani küllalt vähetähenduslikuks.

Ent autor ühelt jaot Oadu kujuk suuremaid võimalusi ja annab seetõttu talle romaani teises pooles küllalt tahtsa kohta. Mahuliselt. Sisuliselt kaalutud Oadu laadareisid ja muud naljad üsna vaheütlevad, laime nali hakkab

paiguti vastu. Krooniks on vanade anekdootide pruukimine. Oadu kimbatuste kujutamisel. Kõik see oleks tahtnud veel tõsiset mõtlemist, tihendamist ja tööd.

Mis ülejäänud tegelastesse puutub, siis on omanäolis inimesi siin parasjagu. Pröllat ma juba mainisin. Tore on Kosta Jans, «vaikiv prohvet». Oma näo saab enamik naistest — Minna Panso, Veera Ivask, Pläralä Leenu, Maali Rinne, Ann Hakjalg. Halvem on lugu nende abikaasade: kui Pärt Pree, kutsumuselt agitaator, siiski teist teist eraldub, siis Leenard Rinne, Joosep Lepp, Juhan Hakjalg, Lukas Liiv moodustavad statistidpere. Suures romaanis kõiki oma elu elama panna pole muidugi kerge. Igale neist on ju antud oma sooloonumber, aga kui keskmik Kaarel Kännustiku jätab meelde tema ülipraktiiline suhtumine kolhoosi — tark saab kolhoosistki kasu, arvab ta ja asub oma põlde kividest puhastama —, siis kõigile pole autor sotsiaalselt hooa lihtsalt leidnud. Juhan Hakjalg saab romaani alguses küll üsna tõsise sotsiaalse ja psühholoogilise koormuse, aga see vajub varsti kõrvale ja ka tema muutub tavaliseks statistikaks.

Omamoodi paralleelkujud on Jaan Laide ja Ants Ernesakk. mõlemad tublid esimehed, kenad ja sümptatsed, ent päriselt eraldiseisvateks pole Kiik neid teha suutnud. Pigemini on üks teise pisut nooredatud väljaanne. Aga oma jäägitus positiivses on nad armsad; nende kaudu on autor ilmselt realiseerinud oma positiivseid ideale ja mõt-teid. Nad pole ainult ideekandjad, vaid ka inimesed, kuid rohkem on neis paraku siiski esimest kui teist.

On need etteheited? Romaan on olemas sellisena nagu ta on. Et autor kõiki võimalusi ära pole kasutanud, on vaieldamatu, ent seda etteheidet võib teha vist maailma kõikidele romaanidele. Selle-est on ta omalaadne, asju oma vinklist nägev raamat, mis groteski kasutamisele meie kirjanduses tubli sammu edasi on läinud. See on romaani, mis vahepeal välja surra ähvardanud eepilise romaani vormiotsingutele mõndagi värsket annab. Märkida tasub kas või huvitavat moosajapilt tehnikat, millest terve romaani koosneb.

Meie praeguse kirjanduse kesisel taustal on «Tondiöömaja» igatahes ter-vitav.

Ine Viiding

Balletifestivalile Soome

Homme, 6. juunil avatakse Soomes Kuopio rahvusvaheline balletifestival, mis arvatavasti muutub traditsiooniliseks. Festivali avaetenduseks on Matsaturjani «Gajane», RAT «Estonia» balletitrupi esituses.

Kuopio festivalil esinevad mitmed rahvusvahelise kuulsusega balletitrupid, kelle hulgas võiks nimetada Rootsi Cullbergballetti ja Jugoslaavia truppe. «Estonia» sõitis Soome Kuopio linna kutsel ja esindab NSV Liidu tantsukunsti. Festivalipublik tutvub ka «Võlmandarini», «Poisi ja liblika», «Paquita» ja «Carmeni» lavastu-tega; seega on esindatud mitmed Mai Murdmann ning Enn Suve tööd. «Paquita» on ainuke lavastus vene akadeemilise klassika stiilis.

Sõistidest esinevad Kuoplos Tili Randviir, Aime Leis, Tamara Soone, Svear Balojan, Olga Tšistšerova, Jüri Lass, Vjatšeslav Maimusov, Janis Garancis, Aleksander Buldakov, Aleksander Basihhin jt. Tantsijad saabuvad tagasi 10. juunil. Mõneks ajaks jääb Soome veel Enn Suve, kes festivalile järgneval seminaril annab rea tunde soome ja välismaa tantsijatele.

Kaks algupärandit «Va nemuises»

tunneb Ester hirmu ning koputus uksele viib ta paanikasse. Vaevu suudab noormees teda rahustada. Ajal, kui Pavel linnas viibib, teatakse valjuhääldaia kaudu atentaadist gauleiter Heydrichile. Kõik, kes varjavad sisestregistrimata isikuid, lastakse maha. Pavel kiirustab koju, kuid Ester on põgenenud, et mitte noormehele õnnestust tuua. Leides tühja toa, tormab noormees Estrit otsima... ja jõuab talle järele hetkel, mil neidu on tabanud fašistide kuul.

Lydia Auster on õnnestunud leidnud muusikalised vahendid sündmustiku kujutamisel. Muusikalised iseloomustused kuunevatele situatsioonidele ja hingeliste elamustele on antud hea balletispetsifika tundmusega. Pavei sissetuleku reipus, solvunud Estrit ki-bestunud etteheited Pavelite ning dile-mine ahastusse, rahu Paveli taas, teineteise hingelise leidmise steen (viu-lisloole ilmekas esitus Imbi Kuuselt) — niisuguste hästi õnnestunud muusika-liste episoodide loetelu võiks... veelgi jätkata, kuid kõige tähtsam on, et kõik stseenid, tantsud, duetid on omavahel seotud pingeliseks tervikuks.

Viljakas on olnud autori koostöö lavastaja-koreograaf Ülo Viilmaaga, kelle soovitatud kupüürde sissetoomi-

ne ja ainult kahe tegelasega lavastus-plaani rakendamine on tänuväärset kasu toonud etenduse terviklikkuse ja tõusva pinge saavutamisel. Ülo Viilmaad kui lavastajat iseloomustab sü-gav muusikatuunetamine ning muusi-kas peituvate dramaturgiliste võima-luste jäägitu kasutamine lavastuses. Nii ka käesolevas balletis. Tantsides ise Pavelit, avab ta selle noormehe sise-maailma huvitavas koreograafilises lah-enduses ja laimatus tehnilises esituses.

Vaarikaks partneriks on Jelena Poznjak, kelle Ester sügava sisseela-mise ja tehnilise meisterlikkusega pae-luh kogu etenduse vältel. Eriti vääril märkimist teineteiseleidmise dueti peen vimistlus ja esitamine suur sisemine puhtus. Mõlemad tantsijad hülguvad ka väljendusriika mimikaga. Balleti sündmustiku edasiandmine nende esi-tuses on nii elamuslik ja reliefne, et see võiks olla vaatajale arusaadav ka ilma sisseuuletusega.

Teatritütu teise poole täidab ooper-novell «Maihommik». Ka siin toimub tegevus Tšehhoslovakkias.

9. mai 1945. Sõja lõpp! Ka kooliprei-lil on raske suures rõõmus tasakaalu-kaks jääda. Kohtuvad vana koolijuhataja ja Nõukogude armee leitnant —

minöör. Kaks erinevat maailma, kuid täna leiavad nad paljuski ühise keele. Kooli kriidi järele läinud sõjamees, kelle saatjaks aastate vältel on olnud vaid surm, tunneb end arana kena koolipreili ees. Pole kogemusi! Neiu on uje ja noormees arglik Lahkumisel jä-tab leitnant koolitahvile oma aadressi.

Nii võiks lühidalt kokku võtta ooperi sisu. Vaatamata lavastaja Ida Urbeli hoolikale tööle ning osatäitajate Evi Vanamõldri, Lembit Soone ja Avo Hino korrektsel lauluparteide esitamisele ei pääsenud ooperinovelli mõjule samal määral kui eelnev ballet. Tundub, et helilooja ei ole oma esimese ooperi loomisel leidnud teemale päris sobivat muusikalist lahendust. Kohati-sed õnnestumised, nagu koolipreili al-guslaul, leitnandi «monodueti» luuke-rega, koolipreili lauluke klassitoas, va-juvad illustreeriva saatega retsitiati-v-sesse käsitluses, mis ei anna piisavalt võimalusi haaravaks lavaliseks esitu-seks. Kindlasti on siin mõju avaldanud ka selge lavalise intriigi puudumine libretos.

Orkestri (dirigent Erich Kõlar) ja koori (koormeister Heigi Sirmals) esi-nemine etendusel oli heatasemeline.

Aadu Regi

FOTOMEESTE MAPIST



E. MANNISALU

«Vallatu kevad»

KULTUURISÖNUMEID

3. juunil kaitses Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ühiskonnateaduste Nõukogu avalikul koosolekul väitekirja «Kreutzwald ja eesti rahvusliku kirjanduse algus» keele ja kirjanduse Instituudi kirjandusteaduse sektori juhataja Endel Nirk. Oponentideks olid filoloogiadoktorid Villem Altoo ja Arnold Kask ning ajaloodoktor Juhan Kakk. Nõukogu otsusega anti E. Nirkile filoloogiadoktori tenduslik kraad.

Kirjanikeperest oli Villem Grossil Öisu raamatukogus kohtumine lugejatega. Prangli suure kooli 100. aastapäeva külastas kooli selle kunagine õpilane kirjandusteadlane Johannes Feldbach.

5. juunil toimub Tartus TR Ülikooli peahoones ülikooli sotsioloogia-laboratooriumi korraldusel rahvariiklik teoreetiline konverents «V. I. Lenin ja ajakirjandus», millest võtavad osa ja kus esinevad ettekannetega ka Leningradi ja Moskva ülikoolide õppejõud. Konverentsi töökavas on kümme ettekannet, nende hulgas ülikooli õppejõude dots. J. Kalitsa «Lenini sotsialistliku ajakirjanduse ülesannetest», P. Vihalemma «Marxismi klassikud lugejaskonna psühholoogia arvestamisest», dots. J. Peegli «Läheduse printsiibist ajakirjanduses», ja M. Lauristini «Parteiline ajakirjandus lugejaskonna maailmapildi kujundajana, ajalehe «Edasi» toimetaja E. Toomsi «Leninlike ajakirjandusprintsiipide järgimine toimetuse töö praktikas» jt.

Viibides möödunud aasta lõpul kontserdimatkal Bulgaarias oli K. Tümpu nim. Eesti NSV teeneline meeskoor ühe vanema sealse koorikollektiivi «Gusta» külaliskes. Nüüd saabus meeskoor «Gusta» vastukülaskäigule meie vabariiki. 3. ja 4. juunil anti Nikolai Tonevi juhatusel kontserdid Tartus ja Pärnus. Täna esinetakse «Estonia» kontserdisaalis.

Marxismi-Leninismi Ülikooli lõpetas sel kevadel 425 töötajat, neist 153 ainult väga heade hinnetega. Uuel õppeaastal on kavas organiseerida veel kursusi ateistidele ja osakond ühiskonnateaduste õpetajatele. Loominguliste töötajate koostatakse eri õppeplaane.

Tallinnas viibis grupp Tšehhoslovakkia arhitektuurimälestiste kaitse alal töötajaid ja kaupluse projektiteerimise spetsialiste, kes tundsid huvi Tallinna vanalinna teadusliku restaureerimise vastu. Külalised — Tšehhoslovakkia SV Ajalooliste Linnade Restaureerimise ja Rekonstrueerimise Instituudi direktori asetäitja Cestmir Novak, Praha Arhitektuurimälestiste Kaitse Keskuse direktori asetäitja Josef Meyer, arhitekt František Stanek jt. viibisid vastuvõtul Tallinna Linna TSN Täitevkomitees, tutvusid viimastel aastatel restaureeritud objektidega jne.

Eesti NSV Põllumajanduse Ministeeriumi ja Rahvamaajanduse Saavutuste Naituse Direktsiooni organiseerimisel avatakse täna Saku näidis-paviljonis näitus «Eesti NSV põllumajandusteadus». Näitus jääb avatuks aasta lõpuni.

Täna algusega kell 19 toimub Tallinna Linnamuuseumis seoses kunstilise klassi naitusega «Maks Roosma ja õpilaste looming» konverents. Nõukogude Eesti kunstilise klassi viimaste aastate arengusuundi vaatlevad Eesti NSV Riikliku Kunstiinstituudi õppejõud Marie-Ann Raun ning Leida Jürgein ja Helle Põllu loomingut Leningradi Kunstilise Klassi Tehases — Riikliku Ermitaži van. tead. töötaja Olga Mihailova. Vormi ja dekoori kujundamisest kuumtöötuses räägivad valgevene klaasitehase «Neman» kunstnikud Silvia Raudvee ja Kersti Vaks, kristalli dekoori teaduritest — klaasikunstnik Leida Jürgein, eksperimentaalbaasi loomisest ja perspektiividest ning tehase «Tarbeklaas» kunstnike loomingust ja töötüüpidest — tehase peainsener Hans Raid ja peakunstnik Helga Kõrge. Teemal «Klaasikunstnikust, tootmisbaasist ja isikupärast» võtab sõna Eesti NSV Ministrite Nõukogu Asjadevalitsuse vanemreferent Inga Vaher.

Türi kultuurimajas sai esitamisküpsiks Silver Anniko vabaõhundiend «Tuleristsed», milles teevad kaasa ümmarguselt veerand tuhat inimest. Nimelist osi täidavad Türi ja Paide isetegevuslased. Kahe linna ühise sõpruslavalavastusega kavatakse anda vabariigis 12 etendust.

RAT «Estonia» solist Aino Kõlvand esines üheliiduliste kontserdibrigaadi koosseisus paljudes Poola linnades. Gdanskis esinesid Anu Kaal ja Mati Palm, kes võtsid osa traditsioonilisest rahunädalast.

Rahvusvahelisel fotonäitusel, mille organiseeris käesoleval aastal Ungari Transporditööstise Ametiühing, oli Eesti esindatud nelja Ants Didriku solarisatsioonitehnikas fotoga. Autorile saadeti mälestusmedal.



FILATELISTIDELE

Suure Isamaasõja võidukast lõpetus 25. aasta möödumise tähistamiseks lasti välja viiest postinargist ja ühest margiblokist koosnev sari. 1-kopikasel margil on Võidu orden ja tekst «Au nõukogude rahvale» (1970). 2-kopikasel Moskva Kremli müüri ääres tundmatu sõduri haual leegitsev igavene tuli ja tekst: «Sõdur, sinu kangelastele on suurematus!» 3-kopikasel Nõukogude sõdurite Berliinis püstitatud mälestussammas ja tekst «Au nõukogude rahvale-vabastajale!», 4-kopikasel Isamaasõja orden ja tekst «Rahvas ja armee on ühtsed!», 10-kopikasel Nõukogude Liidu kangelase ja sotsialistliku töö kangelase kuldähv ja tekst «Au rahvale-vabastajale!», 15-kopikasel Margibloki näeme Nõukogude sõdurid heitmas purustatud fašistliku arme



meie lippe võiduparaadil V. I. Lenini mausoleumi ette. Bloki üllemises osas on 30-kopikane mark sama pildiga kui ühekopikane ning pärjatud tekst «25 aastat nõukogude rahva võidust Suure Isamaasõjas». Tšehhoslovakkia fašistlikust okupatsioonist vabastamise 25. aastapäeva märgib 6-kopikane mark, mille keskel on Tšehhoslovakkia vapp selle ümber Praha arhitektuurimälestused.

NOTA BENE!

VI RAHVATEATRIT KEVAD

Laupäeval, 6. VI kl. 19.30 «Kremli kellad» (Laevastiku Tallinna Ohvitseride Maja); pühapäeval, 7. VI kl. 12 «Inimene» ja kl. 19 «Ukse taga» (V. Kingissepa nim. TRA Draamateatris); pühapäeval, 7. VI kl. 16 «Ausona» (Eesti NSV Nukuteatris)

RAT «ESTONIA»

Reedel, 5. VI kl. 19 «Muinasluu muusikas»; laupäeval, 6. VI kl. 19 «Barbara von Tisenhüsen»; pühapäeval, 7. VI kl. 19 «Trubaduur»; esmaspäeval, 8. VI kl. 19 «Muinasluu muusikas»; kolmapäeval, 9. VI kl. 19 «Kuninga loo»; neljapäeval, 11. VI kl. 19 «Pipi Pikksukk»; reedel, 12. VI kl. 19 «Pipi Pikksukk»; laupäeval, 13. VI kl. 19 «Gajane»; pühapäeval, 14. VI kl. 19 «Viini veris».

V. KINGISSEPA NIM. TRA DRAAMATEATRI KÜLALISTENDUSED

«MARE JA TA POEG»
Reedel, 5. VI kl. 20.30 Kolhoosi «Kinde Tee» klubis; laupäeval, 6. VI kl. 19 vabaõhuetendus Karksi-Nuia lauluvaljakul; pühapäeval, 7. VI kl. 20.30 Mustla kultuurimajas; teisipäeval, 9. VI kl. 20.30 Türi kultuurimajas; kolmapäeval, 10. VI kl. 20.30 Põltsamaa kultuurimajas; neljapäeval, 11. VI kl. 19 vabaõhuetendus Viilandi lauluvaljakul; reedel, 12. VI kl. 20.30 Põltsamaa kultuurimajas; laupäeval, 13. VI kl. 20.30 Rõngu kultuurimajas; pühapäeval, 14. VI kl. 20.30 «Estonia» kolhoosi klubis.

«MA ARMASTASIN SAKSLAST»
Reedel, 5. VI kl. 19.30 Tartu Raudteelaste Klubis; teisipäeval, 9. VI kl. 20.30 Võru kultuurimajas; kolmapäeval, 10. VI kl. 20.30 Rõpina kultuurimajas; neljapäeval, 11. VI kl. 20.30 Pala kultuurimajas; reedel, 12. VI kl. 20.30 Tihemetsa tehnikumi klubis; laupäeval, 13. VI kl. 20.30 «Bolshevik» kolhoosi klubis.

«ARMASTUSE NIMEL»

Reedel, 5. VI kl. 20.30 Mäetaguse sohoosi klubis; laupäeval, 6. VI kl. 20.30 Taumliku kolhoosi klubis; pühapäeval, 7. VI kl. 19 Kõrvi kultuurimajas; teisipäeval, 9. VI kl. 20.30 Lõunase kultuurimajas; kolmapäeval, 10. VI kl. 20.30 Avinurme kultuurimajas; neljapäeval, 11. VI kl. 20.30 Iluka rahvamajas; reedel, 12. VI kl. 20.30 Loksa kultuurimajas.

«MONOLISK»

Reedel, 5. VI kl. 19.30 Pärnu Draamateatris; pühapäeval, 7. VI kl. 18 vabaõhuetendus Kilingi-Nõmme lauluvaljakul esmaspäeval, 8. VI kl. 19.30 Pärnu Draamateatris; teisipäeval, 9. VI kl. 19.30 Pärnu Draamateatris; kolmapäeval, 10. VI kl. 19.30 Pärnu Draamateatris; neljapäeval, 11. VI kl. 19.30 Pärnu Draamateatris; reedel, 12. VI kl. 19.30 Pärnu Draamateatris; laupäeval, 13. VI kl. 19.30 Pärnu Draamateatris.

ESTI NSV RIIKLIK NOORSOOTEATER

Kolmapäeval, 10. VI kl. 19 «Don Quijote», neljapäeval, 11. VI kl. 19 «Romulus Suur» (TR Konservatooriumi lavakunstkateedri IV lennu diplomietendused).

Välisõiduetendused: «Oneseen»; teisipäeval, 9. VI kl. 21 Taebila kultuurimajas; neljapäeval, 11. VI kl. 21 Vinni näidissõhvoois klubis; reedel, 12. VI kl. 21 Oru-Linnamäe kultuurimajas; laupäeval, 13. VI kl. 21 Rapla kultuurimajas.

RAT «VANEMUINE»

Suures majas
Reedel, 5. VI kl. 19 «Mustlasparun»; laupäeval, 6. VI kl. 19 «Maalid»; pühapäeval, 7. VI kl. 19 «Romeo, Julia ja pimerus»; «Maihommik»; esmaspäeval, 8. VI kl. 19 «Rigoletto» (Rigoletto) osas NSV Liidu rahvakunstnik Georg Ovi; kolmapäeval, 10. VI kl. 19 «Mustlasparun»; neljapäeval, 11. VI kl. 19 «Vasikataht»; laupäeval, 13. VI kl. 19 «Oli kevad, suvi, sügis»; pühapäeval, 14. VI kl. 19 «Tuisik».

KÜLALISTENDUSED

«CHARLEY TADI» reedel, 5. VI kl. 21 Räsina kultuurimajas; kolmapäeval, 10. VI kl. 21 Linnamäe kultuurimajas; neljapäeval, 11. VI kl. 21 Adarvere sohoosi klubis (Jõgeva raj.); «ROOSAD PRILID»; teisipäeval, 9. VI kl. 21 Eesti Maaviljeluse ja Maaparanduse TU Instituudi, Sakus (Harju raj.); kolmapäeval, 10. VI kl. 21 Järvaakandi Tehaste klubis; neljapäeval, 11. VI kl. 21 Märjamaa kultuurimajas; «VASKIKATAND»; reedel, 5. VI kl. 21 kolhoosi «Rahva Voiti» klubis (Harju raj.); laupäeval, 6. VI kl. 21 Kolgaalja rahvamajas; pühapäeval, 7. VI kl. 21 V. I. Lenini nim. kolhoosi klubis (Rapla raj.); esmaspäeval, 8. VI kl. 21 Kaitu koosis; kolmapäeval, 10. VI kl. 21 Kolga-Jaani kultuurimajas; «VABAHÜTENDUSED»; «MKU-MARDI»; laupäeval, 6. VI kl. 20.30 Vändra kultuuripargis; pühapäeval, 7. VI kl. 19 Võrsta-Järve Treimäel.

NÄITUSEAALIDES

TALLINNA KUNSTIHOONES on vabariikliku tarbekunstide näitus. Avatud kl. 12—19, esmaspäeval kl. 12—18. Teisipäeval suletud.

LILLEPAVLJONIS (Pirita tee 26) on Soome skulptori Armas Hutri tööde näitus. Avatud kl. 12—20.

TARTU RIIKLIKUS KUNSTIMUSEUMIS on Ungari kaasaegse tarbekunsti näitus ja Tšehhoslovakkia SV teenelise kunstniku Julius Nemčíki personaalnäitus. Avatud kl. 12—19, esmaspäeval suletud.

TARTU KUNSTNIKE MAJAS on noorte graafika näitus Moskast. Avatud kl. 12—19, esmaspäeval suletud.

TALLINNA RIIKLIKUS KUNSTIMUSEUMIS on NÄITUSED: «Vanad meesmaailid» ja «Erna Brinckmanni teosed». Avatud kl. 12—18. Teisipäeval suletud.

DIENDUS

«Sirbi ja Vasara» eelmises numbriis on trükkikolast olenevatel põhjustel sattunud Leninliku komssomoli preemia teadaandesse eksitav viga. 12 rida lüüdi järgmiselt: 3. Jevgeni Raikovi, VNFSV teenelisele.

AVALDAMATA MATERJALE JÄLGIDES

«Kevad ja suvi» on jälle päästnud valja turistidevõlu, millest suure osa moodustavad nn. «metsikud», omal käel otsijad. Kirjutaja L. Elber Tallinnast. «Et iga küsija leiaks vastuse oma pärimistele, selleks pole vaja palju teha, küll vähe on ka loota ainult küsitlataste vastustulellikkusele, sest ta kustutakse võib olla kord puudulik keeolus, kord teadmiste puudus või ka lihtsalt ajanappus.» Omal poolt tegi kirja autor turistide huvides mõned etepanekud.
Hea oleks, kui näiteks Kadrioru

Vladimir Majakovski, VLADIMIR ILJITS LENIN. Poem. V. I. Lenini 100. sünniaastapäevaks Uno Lahe uues eestinduses väljaantud poem. Kujundanud R. Pang.

S. Aksakov, PEREKONNA KROONIKA.

Raamatus antud «Perekonna kroonika» ja «Bagrov-pojapoja lapsepõlveaastad» on Sergei Aksakovi ideeliselt ja kunstiliselt kõige kaalukamad teosed ning baseeruvad kirjanikule lähedasel autobiograafilisel materjalil. Rahuliku ilma tootmise ta autobiograafilisel jutustuse vormis on S. Aksakov loonud «Perekonna kroonika» pärisoriginaalset mõistlikku tootmist, aärmise nõiaduse ja ebaniimiliku jultumise tüüpilisi pilte. «Bagrov-pojapoja lapsepõlveaastad» on kirjutatud pisut pehmemas toonides, kuid siingi näidatakse tooleekse elu-olu aärmisi kogu oma võluses. Mõlemad teosed pälvivad lähepanu pärisoriginaalset tootmist, rase kriitilise kujutamise, värvikate looduspilte ja kauni luulelise keele poolest. A. Gruzdova järelsonaga. Teine trükk. Tõlkinud P. Hinnov. Kunstiliselt kujundanud H. Viiret. Trükitud 8000 eks. 484 lk. Hind 95 kop.

A. S. Puškin, PROOSA.

Kogumiku avab Puškin esimese tähelepanuväärse, ent lõpetamata (ja pealikkastamata) proosateose «Peeter Suure moorlane». Romaani süžee aluseks on perekondlikud pärimused Puškin emapoolsest vaaitsast. Puškin emili emili pojad ning Peeter Suure pojad lastid läbi hümne, kes tõrkasid pooll roovituina. Konstantinopolis se sattus ja sealt vene saadiku poolt Peeter Suurele kingituseks saadeti, 1707. a. Vilnoos Poola kuninganna poolt Abram Petrovitsi Hannibaliks ristiti ja hilisemal ajal oli ka

Richard Ehrlich, DOLORES JA MARIANNE.

Richard Ehrlich (kirjanikunimega Valmeu Vaid) on võidelnud kaiks aastat Hispaania sõja (ja fašistide vastu), väevelnud kaiks aastat Prantsusmaal konodustlaagrites. Oma mälestusraamatu esimeses osas «Vabatahtlikuna Hispaanias» näidab autor elava pildi oma võitlustest partisaanide fašistide tagalas, internatsionaalsetes brigades, didees kuulunud antifašistide mehhistest ja soldaarsusest. Teises osas — «Sunniivitsilisel Prantsusmaal» — meenutab R. Ehrlich fašismiga liidridava Marianne vaenuliku vastuvõtu, teadusliku ja vintuustusi, mida internatsionaalsetesse üksustesse kuulunud võitlejatel tuli Prantsusmaal internetsituna taluda. Kujundanud Aili Vint.

Holger Pukk, OINE LAHING.

Tallinna külje all, Pirita jõe varabruses, seisab kaskede varjus väike maja, mille seinale on kinnitatud mälestustabel. Selles majas langesid ebavõrdse võitluse kodanliku kaitsepolitsei 5. detsembril 1924. a. eesti töötava rahva relvastatud ülestõusust osavõtnud ELKNK Keskkomitee liikmed Arnold Sommerling ja Olevad ning Eduard Amboss, Kesk-

F. Kotta, TUBLID LOOMAD.

Väikelastele ja nooremale koolilperale kirjutatud raamat sisaldab värslood «Vaata, mis juhtus», «Metsapere laulukud», «Hirejaht», «Eilen Niin, TRIINU JA TAAVI JUTUD, reerinud E. Valtre, Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 4000 eks. 26 lk. Hind 24 kop.

Eesti RAHVALLAULUD, Antoloogia. II köide, 1 vihk.

peatükis «Laulud elu hoolts ja muurest» esitatud laulmateriaal annab ülevaate rahva eetilistest normidest ning teekspidamistest. Peatükk sisaldab laulurühmad «Ookus ja laiskus», «Väsinus ja puhkus», «Õpetused», «Laim, tüli, riid», «Nälg ja õnnetus», «Kasvatus asjatu» jt. Teos rahvusvaheliseks fennougristide kongressiks väljaantavatest raamatutest. Toimetanud O. Pedre. Kunstiliselt kujundanud E. Parju. Eesti NSV TA Keele ja Kirjanduse Instituudi väljaanne. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 9000 eks. 352 lk. Hind 1.54 rbl.

LÄÄNE-EESTI RANNIKUALADE LOODUS.

mus, I. Stšukina, R. Sepp, I. Rooma, H. Trass, H. Krall, K. Pork, V. Lein, E. Kaar, A. Kald, E. Parmasto, P. Põlma, A. Jõgi, K. Paaver ja E. Kumari. Kunstiliselt kujundanud J. Nikkarinen. Ilustreeritud fotodega. Vene- ja ingliskeelsete resümeeid. Loodusuurilaste Seltsi väljaanne. Kirjastus «Vald». Trükitud 4000 eks. 268 lk. Hind 1.75 rbl.

ALFRED SÄLLIK, 1890—1943.

Alfred Sällik töötas «Estonia» teatris vahaeagadega 1910. kuni 1940. aastani, tuues lavale üle 50 operati ning 6 opereti. Opereti-premiat ta pälvis ka kogu oma lavale kestel publiku kõige soosimatu poolehoiud ning aratras tähelepanu ka võimeka draamanäitlejana. Kõneolev väike ja rohke pildimaterjaliga raamat on esimese

katse anda lühike ülevaade selle omapärase lavakunstniku loomingutest. Ülevaates on kasutatud ka A. Sälliku enda poolt kirja pandud mälestusi «Kulliside taga», mis ilmus «Rahvalehes» juunil 1934. a. Koostanud Merike Saarepera. Eesti NSV Teatri- ja Muusikamuuseumi väljaanne. Trükitud 8000 eks. 68 lk. Hind 40 kop.

«KADRIORUS JA MUJAL

trammil lõpp-beatuses, Pirital, Balti Jaama ja mujal oleksid üles seatud suured remööduised skemid, mis ümbruskonda vaatamisväärsuseks kätte lühtakid. Nilsuquates sõmpunktidest peaksid olema ka kioskid, kus müüdaks vastavat kohta tutvustavaid skeme ja brošüüre, märke ja meeneid. (Ei tule ki keegi mõtlele otsida Pirita märki Otepäält või vastupidi.) Seniks, kui puuduvad kioskid, võiks ära kasutada ajalehekioskeid, palgataks turistidele määratud materjalid eraldi, muust igapäevastest kaubast esiletõstetuna. Nilsuqued

«KADRIORUS JA MUJAL

trammil lõpp-beatuses, Pirital, Balti Jaama ja mujal oleksid üles seatud suured remööduised skemid, mis ümbruskonda vaatamisväärsuseks kätte lühtakid. Nilsuquates sõmpunktidest peaksid olema ka kioskid, kus müüdaks vastavat kohta tutvustavaid skeme ja brošüüre, märke ja meeneid. (Ei tule ki keegi mõtlele otsida Pirita märki Otepäält või vastupidi.) Seniks, kui puuduvad kioskid, võiks ära kasutada ajalehekioskeid, palgataks turistidele määratud materjalid eraldi, muust igapäevastest kaubast esiletõstetuna. Nilsuqued

«KADRIORUS JA MUJAL

trammil lõpp-beatuses, Pirital, Balti Jaama ja mujal oleksid üles seatud suured remööduised skemid, mis ümbruskonda vaatamisväärsuseks kätte lühtakid. Nilsuquates sõmpunktidest peaksid olema ka kioskid, kus müüdaks vastavat kohta tutvustavaid skeme ja brošüüre, märke ja meeneid. (Ei tule ki keegi mõtlele otsida Pirita märki Otepäält või vastupidi.) Seniks, kui puuduvad kioskid, võiks ära kasutada ajalehekioskeid, palgataks turistidele määratud materjalid eraldi, muust igapäevastest kaubast esiletõstetuna. Nilsuqued

UUSI RAAMATUID

N. Barsukov, METOODILISI NÕUANDEID V. I. LENINI EELULOO ÕPPIMISEKS.

Brošüür parteiharidussüsteemile. Tolk. H. Limberg. Kujundanud S. Stern. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 1500 eks. 128 lk. Hind 19 kop.

ТРУДЫ ПО РУССКОМУ И СЛАВЯНСКОЙ ФИЛОЛОГИИ XVI. Серия лингвистическая. Sisaldab kaiks 163 vene keeleteaduse alajoo: S. Smirnovi «Tartu (Jurjev) ülikooli professor D. N. Kudrjavski» ja B. Gasparovi «Moskva koolkonna lingvistlik kontseptsioon ja keele struktuuralse kirjelduse probleemid». Tartu Riikliku Ülikooli Toimetised. Vihk 247. Trükitud 500 eks. 208 lk. Hind 80 kop.

The Linguaphone English Course. Inglise keele kõne- ja hääldusharjutusi. TR Ülikooli väljaanne. Trükitud 1200 eks. 58 lk. Hind 15 kop.

R. Hageberg, ETEVÕTETE JA RAHVAMAJANDUSHARUDE RAHANDUSE KOHT TEISTE RAHANDUSLIKE DISTSIPLINIDE HULGAS. TR Ülikooli rahanduse ja krediidikaatedri väljaanne. Trükitud 600 eks. 30 lk. Hind 20 kop.

K. Laigra, SÖDAME KAJALASSE. Matkamarsruute.

Brošüür annab kõigepealt üldpildi Karjalast ja tema simeleest Eestiga ning viis siis lugeja Laadogale ja Valamo saarestikku, puitarhitektuuri inietleja Mekasse — Kidi saarele, Kariala pealinna ja tema lähiste. Põhikarjalasse, eelalalooiste kaljujooniste poolest kuulsaessee Zalavruki ja Suurküla ni kaljudele ning lõpuks Valge mere Solovetski saartele. Ilustreeritud fotodega. Kunstiliselt kujundanud J. Lein. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 1000 eks. 88 lk. Hind 16 kop.

A. Reinsalu, TALLINN REISEFUTUUR (Tallinna juht). Ilustreeritud E. Valtre. Varustatud fotodega. Kirjastus «Eesti Raamat». Trükitud 5000 eks. 72 lk. Hind 12 kop.

RAAMATUKOGU. Kevad 1970.

V. I. Lenini 100. sünniaastapäeva puhul korraldas M. Gorki nim. Tallinna Keskraamatukogu konverentsi «V. I. Lenini ja N. K. Krupskaja raamatukogundusest». «Raamatukogu» järjekorras viiakse avaldatakse kolm konverentsi ettekannet. Ilma Nuut, Georg, Grünberg, Helle Jürman. Numbriis on antud veel TPI Raamatukogu metoodikaosakonna juhataja Anne Pebre artikell «Mis on informatsioon?». Seda Pressurua tähelepanelikult tuleb vaadata naraamatukogust ning rohkesti mitmesuguseid materjale rubriikides «Vahest pakub see ka teile midagi!», «Vahetame mõtteid, valdame», «Tähtpäevi» ja «Raamatut». Koostanud Antti Kidron. Kunstiliselt kujundanud Vello Ranne. Fr. R. Kreutzwaldi nim. Eesti NSV Riikliku Raamatukogu väljaanne. Trükitud 1400 eks. 56 lk. Hind 10 kop.

«NÕUKOGUDE KOOL» nr. 5.

Avaldab uurimuste ja üldisuste lehekülgedel H. Oja-silla artikli «Vajadused kuu iskusese aktiivsuse allikas». E. Ranniku «Kuseprestiigi kui kutevõimiku kuundav tegur», TPed. I looniste ja graafika kateedri õppejõu L. Piirala kirjutse üldharidusliku kooli õpilaste kunstilistest teadmistest im. Teemal «Lenini ja loodus» kirjutas N. Voore. 80 lk. Hind 30 kop.

«KEESTI LOODUS» nr. 5.

Mainumber viib lugejad meie saarade laudude, buudide, saarade ja naevade tutvustab melle Läänemere avamerel asuva Lõunaluul (Johannes Pilper), Eesti läänerranniku Kuivarahu, Küla-luul ja Hanerahu (Urve Sepp), Kiinu-lähedase Sange-luul (Harri Jõgisalu), Prangli saare (Endel Vapre), põhjerranniku Mohni saare (Elli Linkrus), Väinameres asuva Papi-luul (Heinrich Veromani) Vaika saarestiku (Kaarel Orviku), Väikes väinas asuva Neelatu ja Lemme kare (Sven Onno). Jt. ilu ja omapära, taimestikku ja linnurikkust. 64 lk. Hind 30 kop.

«EKRAAN». Mai 1970.

Teeb Juttu A. Tšehhovi jutustuse järgi ekraniseeritud filmist «Hilinenud lilled» («Mosfilm») ja sama studio tööst «Perekonnad», mis koosneb neljast A. Tšehhovi varasemate jutustuse järgi loodud filmovellist: «Alaviteks» (suvitusrömaan), «Närv» (õudusjutt), «Kättemaks» (komöödia) ja «Abielu-ettepanek» (näil). Tutvustatakse veel filme «Sõudis-lakse mõrvas» («Moldova-film»), «Krahvina Cosel» (Poola), «Haidukide kättemaks» (Rumeenia) ja SDV filmi «Rööviuud», mis on lavastatud inglise tuntud seiklusejutlud autori R. Steven-soni samanimelise romaani ainetel. 16 lk. Hind 10 kop.

